

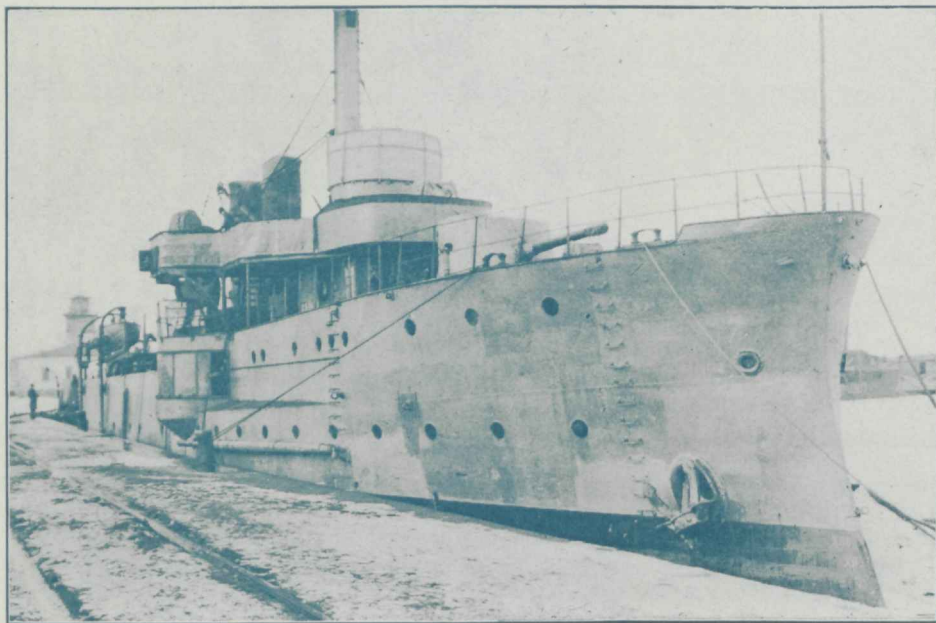
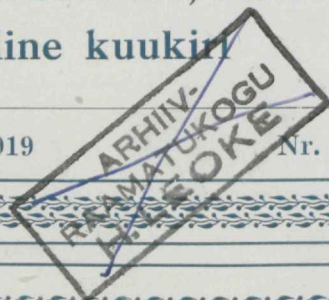
ESTONIA

Eesti politika, ühiselu, kaubanduse, kunsti,
kirjanduse ja teadusline kuukiri

1. aastakäik

Juuni kuul, 1919

Nr. 3.

Eesti sõjalaev „LENNUK“, kes Läänemeres Eesti kaubandust kaitseb.

Trükitud Amerika Eesti Ühisuse kulul.

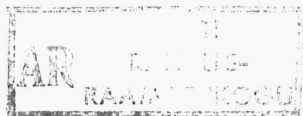
"ESTONIA"

A monthly Magazine published in the Esthonian language.

Devoted to Science, Literature, Art, Commerce and Social-political Subjects.

ANNUAL SUBSCRIPTION: \$3.00.

Single Copies 25c.

I. Narodny, Editor

P. Pelberg, Treasurer

P. A. Pabstel, Secretary

34-12th AVE., L. I. C.

Editorial Office: ~~364 East 50th Street~~, New York City.

Amerika Eesti, Läti, Leedu ja Ukraina Rahwaste Ühisus
paneb

4. Juuli hommikul, N. Y. Central Parkis

SUURE PIDULISE RONGIKÄIGU JA MUUSIKALISE SUWE PIDU

toime, mille programmi kallal nimetatud nelja rahwa komitee töötab.

Soowida on, et kõik New Yorki ja selle ümbruse eestlased sellest elawalt osa wõtawad.

Amerika Eesti Ühisuse poolt waliti pidu komitee, kes pikniku ja pidu üle lige-
maid teateid annab.

Nimetatud Nelja Rahwa Ühisus kuulutab sel korral üleüldise Eesti, Läti, Leedu
ja Ukraina rahwaste iseseiswuse tunnistuse wälja ja uus nelja rahwa Inglis keelne
ajakiri "THE NEW NATIONS" müüakse ulitsatel ja piduplatsil.

Soowitaw on, et pidust osawõtjad naesterahwad Eesti rahwa riietes ilmuwad.

A. E. Ü. Pidu Komitee.

~~364 East 50. Street.~~

SISUKORD:

	Lhk.		Lhk.
Eesti wabariigi iseseiswuse tunnistus	49	Olud Eesti wabariigis	61
Uuemad teated Eesti wabariigist	50	Eesti sõjalaew „Lennuk“, kes Lääne- meres Eesti kaubandust kaitseb	
Amerika iseseiswuse tunnistus	52	(pilt)	61
Eesti, Eesti ela Sa!	54	Tarbeainete ja toiduhinnad kodumaal	63
Amerika Eesti Ühisuse tegewus kodu- maa kasuks	55	Ajutise walitsuse tegewusest	63
Eesti ratsawäe salk, kes meie kodu- maa piirisi kaitseb (pilt)	55	Eesti muusika ja näitekunsti wõima- lus Amerikas	65
Amerika Punase Risti abi Eesti rah- wale	57	Terwisehoid	68
Kolm uut isewalitsust Wenemaal		Awalik üleskutse Amerika rahwale ja kongressi ja senati liikmetele	71
tõusmas	58	Amerika eestlased!	72

ESTONIA

 ENSV
 Riiklik Avalik
 Raamatukogu

1. aastakäik

Juuni kuul

No. 3.

SP-460

Eesti wabariigi iseseiswuse tunnistus.

(Waba tõlge Prantsuse keelest.)

Ürgmise iseseiswuse tunnistuse, mis meile Eesti wabariigi walitsuse poolt telegrammi teel, Prantsuse keelses tõlkes, lahkeste kätte sai saadetud, kuulutas Eesti rahwa asutaw kogu 19. Mail 1919. aastal wälja:

„Eestlased on juba muinasajast saadik Läänemere maadel elanud. Nad elasid seal wabalt ja iseseiswalt. Seitsme saja aasta eest tulid sakslased ja surusid neid wägiwallaga oma wõimu alla. Aga lootus, et kord aeg saab tulema, millal nad jälle iseseiswaks wõiwad saada, elas ühtelugu nende hinges. Selle iseseiswuse kättesaamise õigus, mis suure sõja ajal pühalikult wälja sai kuulutatud, annab nüüd meie rahwale wõimaluse seda lootust täide saata.

„Juba kuus kuud wõitleb Eesti rahwas sowjettide vastu oma iseseiswuse eest, ja nõuab Rahwaste Ühisuses omale iseseiswat seisukohta. Sellega rebib ta sidemed, mis teda Wenemaa külge sidusid, lõpulikult lahti. Ühisus Wenemaaga on eestlaste südamesse ainult kibedust ja meelthaawawaid mälestusi jätnud. Wene tsaarid aitasid alati Saksa mõisnikkude õigusi ülewal hoida, ja takistasid rahwast ta põllumajanduslistes edu püüetes; nad tegid raskusi rahwale kohaliste omawalitsuse õiguste kättesaamises, ja ei annud haritud rahwa kihtidele wõimalust walimistest osa wõtta; nad saatsid Wene tshinownikud meie maale, kes rahwa walitsust, kohtuid ja koolisi wenestama hakkasid.

„Wene rewolutsion ei toonud sellele ühtegi parandust. Uued tshinownikud tegid kõiksugu takistusi rahwa walitsuse ja koolide wabasuse tööle. Wene madruste ja soldatite sowjetid ajasid Eesti omawalitsuse wägiwaldselt laiale ja tegid Eesti wägede maakaitsemiseks kogumise wõimatumaks. Brest Litowski rahulepinguga ohwerdasid nad Eestimaa Saksamaale ära. Kui wiimaks ühislaste wägede wõitude tõttu sakslased meie maalt olid sunnitud wälja kolima, siis tungisid kohe sowjettide salgad nende kannul meie kallale, uut hädaohtu rahwa kaela kandes. Sellepärast ei ole Eestimaal ühtegi soowi, mis teda Wenemaa külge seuks.

„Eesti rahwas ei soowi aga wihast ja waenus Wene rahwaga elada, waid tahab nendega kui hea naaber läbi saada, tingimistega, et ka Wene rahwas nendega rahuks elaks. Eesti rahwas ei ole iialgi püüdeid awaldanud, et ta oma wõimu kurjaste tarwitaks; ta soowib omale ainult loomulise edenemise ja wabaduse wõimalust, elu ülespidamist ja jõudude organiseerimist. Eesti rahwa minewik on selle tunnistuse parem pant, et ta ennast wabalt walitseda, ja omale iseseiswat riiki luua oskab. Raskest, mida ta läbi on pidanud elama, ei ole teda häwitada suutnud. Meie rahwas on igas tingimises omale abinõusi osanud leida, waimlist ja kombelist wäärtust koguda. Üleüldine rahwa haridus on üle terve

maa laiale lautatud ja isiklikud ettevõtted on igal pool hästi edenemas. Keskwalitsus ja kohalikud ametikohad on siin juba olemas.

„Eesti rahwas on kogu sõja jooksul oma südametunnistuse järele õiglast püüet ja tublit politikalist arusaamist üles näidanud. Sakslaste sissetungimise ajal pidi ta paljate kätega ülewõimu vastu wõitlema. Nüüd on juba kuus kuud möödas, kus werine wõitlus waenlase vastu edasi kestab, kelle jõud ühtelugu kaswamas on olnud. Ärakirjeldamata tugewusega on tal korda läinud, waenlast oma piiridest wälja ajada, omale wäge koguda, walitsust sisse seadida ja põhjusseadusi luua, mis igast küllest rahwa nõudmisi täidawad, walitsust, kes kogu rahwa poolehoidmist on wõitnud.

„Eesti rahwas on juba oma iseseiswuse aluse põhjendanud. Rahwa asutaw kogu, kes demokraatlisel põhjasmõtetal sai walitud, see Eesti rahwa kõrgema tahtmise awalduis, kuulutab sellega pühalikult terve ilma ees, et rahwas nõuab, et ta nüüd iseseiswalt ja wabalt nendes piirides elada wõiks, mille peal eestlased põlwest põlwe on elanud. 24. Webruarist, 1918. aastast peale kuulutame Eestimaa nendest sidemetest lahti, mis teda Wenemaa külge sidusid. Eestimaa on nüüd iseseisaw ja demokraatline wabariik. Eestirahwas kaitseb oma elu bolschewistlise Wenemaa vastu, ja on ette wõtnud seda kuni oma wiimse were tilgani kaitsta.“

Uuemad teated Eesti wabariigist.

EESTI asutawa kogu liikmete walimised, mis 5. kuni 7. Aprillini ära peeti ja mil korral 120 rahwa asemikku walitud sai, andsid järgmised protsendilised tagajärjed: 36 protsenti sotsialdemokraatlasi, 26 prots. tööerakondlasi, 20 prots. demokraatlasi, 6 prots. põlluerakondlasi, 4 prots. sotsial-rewolutsionarisi, 4 prots. kiriklasi, 3 prots. sakslasi, 1 protsent wenelasi. Enamlaste kandidadid kukkusid kõik läbi.

Üksikult arwates on nende seisukord järgmine: 41 rahwuslist sotsialdemokraati partei esitelejat, 30 tööerakonna esitelejat, 25 demokraatlise partei esitelejat, 7 sotsial-rewolutsionari patrii esitelejat, 8 põlluerakondlast, 5 kiriklast, 3 sakslast ja 1 wenelane.

1917. aasta walimistega wõrreldes on täna wused märksa paremale poole pööranud. 1917. aastal toime pandud walimised andsid järgmised tagajärjed: 40 protsenti enamlasi, 3 prots. sotsialdemokraatlasi, 7 prots. sotsial-rewolutsionarisi, 22 prots. demokraatlasi (eduerakondlasi), 28 prots. põlluerakondlasi ja 22 protsenti tööerakondlasi. Sellega olid walimised möödaläinud aastal kaugelt punasemad.

Tähendama peab, et walimistest terve Eesti rahwas elawalt osa wõttis, ja healetasid nii hästi meeste- kui ka naesterahwad 18. aastast peale. Walimised said täielises wabas waimus, ilma ühegi sunduseta ja eelkihtuseta toime pandud, ja 90 protsenti healeõiguslistest isikutest wõttis walimistest osa. Nii siis kõnelewad teud ja arwud palju tugewamalt kui sõnad, sellest, kudas meie rahwas kodumaal oma walitsuse ja lule seadmiseks oma waba tahtmist awaldas.

Asutaw rahwakogu algas oma istumisi 23. Aprillist ja selle esimeheks waliti A. Rei, kes liigutawa awamisekõne pidas ja kokkukogunud rahwa asemikkudele nende tõsist ülesannet meelde tuletas ja lõpeks

Soome- ja Inglismaale tänu awaldas, et need esimesed olid, kes Eesti wabariigi makswaks tunnistasid. Asutaw kogu walis uue wabariigi walitsuse ja ministrite kogu, kes järgmistest liikmetest koos on: M. O. Strandmann, ministri president ja sõjaminister (tööerakonna partei); M. O. Kukk, rahaminister (tööerakonna partei); M. J. Poska, välisminister (eduerakonna partei); M. Köstner, kaubanduseminister (sotsialdemokraat); M. J. Jaakson, kohtuminister (eduerakonna partei); M. J. Pool, põlluminister (tööerakonna partei); M. Kartau, hariduseminister (sotsialdemokraat); M. Palwadre, tööstuseminister (sotsialdemokraat); ja M. Oinas, siseminister (sotsialdemokraat).

Sellega siis on uus Eesti wabariigi kabinet tööliste ja rahwa wabameelse enamuse esitajatest kokku pandud.

Asutawa kogu esimestest sammudest oli Eesti wabariigi iseseiswuse tunnistuse kuulutus, mille eelpool ära trükkisime.

Rahwa asutaw kogu asutas kohe ühe Wabariigi Ülema Kohtu, kaela-kohtu ja erakohtu osakondadega. Selle tegewus on alles arenemas.

Asutaw kogu on praegu tollimaksu seaduse kallal töös, mis endise Wene tolliseaduse järele wälja töötatud ja märksa parandatud saab. Tollimaks praegu on sissetoodud metallide, tarwitusunete ja tööriistade peal umbes nagu ta endise Wene walitsuse ajal oli. Iu ja ehteasjade toll on kõrgendatud. Masinate ja põllutööriistade sissewedu on ilma tollimaksuta.

Eesti wabariigi põllutööminister on otsuseks teinud kõiki Saksa ja kroonu mõisaid maata töörahwale wälja jagada, aga jätab selle täitmise kohaliste waldade ja kreisi walitsuste hooleks. Nimetatud maad saawad parunite käest ära wõetud, jäewad riigi omaks ja antakse kuueks aastaks põlluharijatele rendile.

Asutaw kogu tegi otsuseks ühte walitsuse komiteed selleks otstarbeks kokku seada, kes kõik Balti parunite mõisad seaduslikult riigi omanduseks wõtab ja nad siis rahwale tarwitada annab. Muidugi saawad parunid selle wastu protesteerima, kuid sellel ei wõi suuremat tähtsust olla.

Nii pea kui Eesti sõjawäed kõik enamlased Eesti wabariigi pinnalt olid wälja kihutanud, palusid lätlased ja naabruses elawad Wene külade elanikud, et Eesti walitsus ka neid enamlaste küüntest aitaks peasta. Seda tähele pannes, et Pihkwas, Jamburgis ja Oudowa kreisis palju eestlasi elasid, kes enamlaste rüüstamise all enam kannatasid kui wenelased, ja et esimesed oma suguwendasi palusid, neid aidata, siis tegi Eesti walitsus otsuseks abi anda, nii palju kui jõud seda lubab. Olid ju nimetatud kohad nii kui nii kardetawad eestlaste piiri ääres. Kiire ja julge edasitungimise tõttu ajasid Eesti wäed kõik enamlaste salgad Pihkwa ja Peipsi järwe ümbrusest linnadest ja küladest wälja, kuna naabrid, wenelased ja Eesti kolonistid pisarsilmil oma awitajaid tänasid. Nad aitasid isegi lätlasi nende piirisi kurjategijatest puhastada, nii et eestlasi nüüd igal pool aukartusega terwitatakse. Kui wabaduse peastjad on nad armastatud ja lugupeetud.

Nagu Moskwa enamlaste ametlik ajakiri „Iswestija“ teatab, on nüüd sowjetid wiiskümmendkaks polku punast kaardiwäge Eesti wabariigi wastu saatnud, kes Aprilli kuu lõpul Narwa ja Pihkwa juures eestlastele kallale hakkasid tungima. 25. Aprillil pommitasid enamlased Joaoru elanikkusi ja purustasid poole linna tööliste majadega maha. Kuid nii pea, kui Eesti suurtükiwägi neile wastu hakkas, taganesid

„punased“ kiireste, palju wangisi ja sõjamoona eestlastele maha jättes. 5000 Joaoru elanikku on nüüd ilma peawarjuta suures kitsikuses.

Eesti sõjawäed kihutasid enamlaste salkasi kuni Oranienbaumi ja siis saatis Moskwa peawalitsus ungarlaste läbi järgmise rahu pakkumise traadita telegrahwi teel: „Wene enamlaste peawalitsus soowib Eesti wabariigiga rahuläbirääkimisi algada. Bela Kun. Ungaria wäliste asjade minister.“

Nüüd kuulutab Eesti enamlaste ajaleht „Edasi“, et kõik Eesti enamlaste oma poliitikas tagurpidi on käima hakanud ja ennast Wene sowjettide mõju alt lahti tahawad ütelda. Põhjuseks olla nähtawaste see, et sowjettide juhid enam tööliste poolt walitud ei ole, waid lihtsalt Lenini ja Trotzky sala trobikonna poolt nimetatud isikud, kes omalt poolt jälle kõik kommissarid nimetawad.

„Edasi“ teatab ka huwitawaid uudiseid, et enamlaste punane kaardiwägi sellepärast Eesti sõjawäe vastu wõitlemiseks wõimetu on, et nende soldatid suuremalt osalt Wene poisikestest ja plikadest koos on, kes püssi alles siis kätte saawad, kui nad juba lahingu rinnal on. Lahinguwäljal aga ei suuda need disziplinita ja harimata soldatid Eesti korrallistele ja wapratele salkadele vastu seista. Eestlased saadawad harilikult ühe roodu kahe enamlaste polgu vastu.

Enamlaste juhid on nüüd igal pool auwahtidest ja salapolitseinikudest ümber piiratud, enam weel kui tsaarid oma walitsuse ajal. Lihtne punase kaardiwäe soldat ei wõi iialgi sõjariistades oma ülemale ligineda.

Kõigest sellest paistab, et enamlaste oma suure kõmulossi ainult wägiwalla ja sõjariistade peale on ehitanud. Kui kaua ta weel kestma saab, on raske ette ütelda. Wahest nii kaua, kui enamlaste juhid ja nende agendid rööwitud warandust weel Wenemaalt wälja ei ole tassinud.

Amerika iseseiswuse tunnistus.

Üks tähtsamatest ajaloolistest mälestuskirjadest praegusele põlwele on Ühisriikide iseseiswuse tunnistus, mis 1776 Philadelphias wälja kuulutati ja mille kuulutuse mälestuseks Amerika rahwas igal aastal 4. juli kuu päewa pühendab. Nimetatud tunnistus on tõepoolest üks haruldasematest poliitikalistest wabaduse kuulutustest inimesesoo ajaloos. Selle tunnistuse peale põhjendati aastal 1789 Ühisriikide põhjusseadus, millest selgib, et sinne wabariik oma tegewust sugugi nii hiilgawalt ja libedaste ei alganud, nagu loomulikult praegused põlwed seda ehk arwawad. Kolmteistkümmend aastat riidlesid Amerika aseriigid üksteisega, enne kui nad läbi elamise tõttu nii kaugele jõudsid, et nad nõuks wõtsid ühendatud jõul tule-

wast riiklist ühislaewa juhtida. Edaspidi tahame oma ajakirjas sellest kritikalises ajajärgust, — see on kolmesteistkümmest aastast — pikemalt kirjutada, oma kirjeldust tuntud Amerika ajaloo teadlaste John Fiske peale põhjendades.

Meie lugejatele on ehk huwitaw kuulda, et kadunud Theodore Roosevelt meie toimetajale isiklikult, tungiwalt soowitas, et see wiibimata John Fiske 'The Critical Period of American History' niihästi Eesti kui Wene keeltesse tõlgiks ja neid rahwaid samasuguse ajaloo järguga tutvustaks, nagu nad praegu ise läbi on elamas. Selle tungiwa soowituse teuks tegemiseks saatis kadunud Roosevelt meie toimetajale tuntud wiimase kirja ta arwamisega terve Wene olude kohta, mis ta haigemajast kirjutas. Et selle suure

Amerika riigimehe arwamine Eſtonia lugejatele tähtis on teada, siis toome ta siin Eesti keelses tõlkes:

„Mu armas Narodny; Mul on rõemustaw kuulda, et Teie Fiske „Kritikalist Ajajärku Amerika Ajaloos’ juba tõlkima olete hakanud. Nagu iga õige amerikalane, nii on ka kõik minu paremad soowid ja tunded waba Wene ja Eestimaa poolt, mida ma sügawaste austan. Ma terwitasin rewolutsioni, kes bürokraatia ja rusuwa Romanowite isewalitsuse ümber lükkas. Aga mu meel läks kurwaks ja mu süda läks täis, kui ma nägin kudas enamlaste ninamehed uue tirani ja anarhia selle asemele istutasid. Mina soowiks nüüd kõigest hingest ühte õiget Wene ja Eesti wabariiki, demokraatlist wabariiki, Wene Ühisriikisi ehk ühendatud aseriikisi näha saada, kes praegusele segadusele lõpu teeks. Ta uus lipukiri peaks olema: õigus igale ühele ja põlgatus iga klassi rusuwalitsuse wastu. Kõige soojemate soowidega,

Ustawalt, Teie

Th. Roosevelt.

See on ajalooline kiri, isegi siin Amerikas, weel rohkem meile eestlastele. Et meil eestlastel tingimata tarwilik on Ühisriikide ajaloo woolu sellessamas ajajärgus tundma õppida, mis meie ise nüüd läbi elame, siis tahame heameelega oma lugejatele aeg ajalt sellest nii palju pakuda kui ruum seda lubab. Nüüd waatame Amerika iseseiswuse tunnistuse tähtsamat osa, ja nimelt seda, mis Ühisriikide põhjusseaduseks on jäenud. “The Independent Hall” Philadelphias, kus nimetatud dokument wälja kuulutatud sai, seisab tänpäew weel nagu üks pühamatest templitest igale tõsiseleameriklasele. Seal on ka weel see tornikell, mis siis helistati, kui Amerika rahwa asemikud iseseiswuse tunnistusele alla kirjutanud olid ja rahwas kokku kutsuti seda kuulma.

Oli aeg Amerika ajaloo, kus Ühisriikide saadikud — kongressi mehed — Philadelphiasse kokku kogusid, ja kus neil nii palju raha ei olnud, et oma korteri ja söögiraha linnalastele mäksta. Wõla-

nõudjad said wiimaks nii ägedaks, et nad kongressi malle aknad kiwidega sisse pek- sid. Kui sellepeale kongressi mehed Philadelphia linnapea ja Pennsylvania kuberneru juurde tulid kaitset paluma, siis wastasid need õlasi kehitades:

„Meil pole Teiega tegemist, sest Pennsylvania aseriik kaitseb ainult oma kohalisi kasusi aga mitte Ühisriikide omasi. Meile ei lähe Teie tüli korda. Pidage ise omale kaitsejad ja ametnikud kuida seda tahate.”

Et need Ühisriikide rahwa asemikud Philadelphias küllalt kaitset ei leidnud, siis kolisid nad sealt wälja ja üürisid Trentonisse, New Jersey aseriiki omale maha. Hõerumistel aseriikide walitsuste ja Ühisriikide asemikkude wahel ei lõppenud enne, kui Washington maa pealinaks sai tehtud ja igast aseriigi õigusest wälja arwatud.

1776. aasta oli tormiline ajajärk Amerika rahwale. Inglise walitsus tegi elutingimised äraarwamata raskeks. Kõik- sugused tollimaksud ja takistused äritasid rahwa kihid nõupidamisele, kudas olusi parandada. Benjamin Franklin, Jefferson, ja mitmed teised olid tuntud rahwa juhid, kes wiimaks kokku tulid ja nõu- ks wõtsid Amerikat iseseiswaks riigiks tunnistada. Kuulus Amerika iseseiswuse tunnistus algas järgmiselt:

„Kui ajaloo juhtumiste woolul tarwiliseks saab, et üks rahwas oma politikali- sed sidemed mis teda teisega sidus, lahti peab rebima, ja omale ilma wõimude kes- kel iseseiswa seisukoha walima, ja nimelt surnase nagu seda looduse seadus ja loo- muse jumalus tale osaks on annud, siis nõuawad inimlikud kohused, et ta need põhjused üles näitaks, mis teda sellele sammule sunniwad.

„Meie usume, et see iseenesest arusaadaw on, et loodus kõik inimesed ühetao- liseks on loonud ja et ta igäühe hingesse kõrgema seaduse istutanud on, ja nimelt elu, wabaduse, ja püüde õnne järele. Nende paleuste kättesaamiseks on inimesed walitsused loonud, kes oma wõimu walitsewate käest saawad. Kui juhtub, et üks walitsusewiis selle eesmärgi kätte- saamiseks takistusi teeb, siis on rahwal

täieline õigus seadusi muuta ehk ümber lükata, ja uut walitsust luua, kes nende enesekaitse ja õnne kättesaamise peale on põhjendatud. Tarkus teeb tihti tarwilikuks, et walitsused mis juba kaua aega on wältnud wäikeste ja tühiste põhjuste pärast wahetatud ei saa. Läbielamine on näidanud, et rahwad tihti siis kõige rohkem kannatawad, kui nad sistemid ja walitsuse wormid korruga ärakautawad, millega nad kaua ära harjunud. Aga kui wältaw rõhumiste ja rulumiste wool iga pease-tee on kinni sulunud nii et hirmuwalitsus aina eemal waritseb, siis on neil täieline õigus sarnast walitsust ümber lükata ja uusi kaitsenõusi oma tulewiku kättesaamiseks otsida. Sarnane on nende riikide saatust olnud, ja sarnased on nõudmised mis neid sunniwad oma walitsuse sistemi muutma. Praeguse Inglise isewalitsuse ike on senini üks alatine rõhumiste ja kuritegude wool olnud, et jäedawat hirmuwalitsust siin ülewal hoida.

Meie palume haritud ilma, meie süüdistuste peapunktisi kuulda.”

Nii käib lühidalt see tähtsam jagu Amerika iseseiswuse kuulutusest, mille järgi Ühisriikide koloniid sel korral endid Inglise walitsuse alt wabaks ütlesid. Ilma tingimata oli Amerika kolonide äge iseseiswuse kuulutus, mis ka Prantsuse rahwa sundis oma selleaegse isewalitsuse wastu üles astuma, ja millest terve minewase aastasaja rewolutsion järgnes, mis alles Napoleoni wõimu kaswamisega lõppes.

Meie arwame, et sel Amerika iseseiswuse kuulutusel suur moraliline tähtsus praeguste olude kohta on, sellepärast soowime, et „Estonia” lugejad ta waimusügawust ligemalt tundma õpiksid. Selle tähtsa dokumendi peale põhjendades loodame, et kõik rahwad, iseäranis meie eestlased, omale uusi elu, õnne ja wabaduse teesi otsiksimise. Üles, tööle! Meie peame ühinema!

Eesti, Eesti ela Sa!

Ehitagem Eesti kojad
Kolme kodu wärwiga,
Wõtku nendel Eesti pojad
Ennast ükskord ühenda',
Wõtku kuldse armukõie
Wenna-arm meil weerita',
Wastaku neil wägew hüüe:
„Eesti, Eesti ela sa!”

Sinine on sinu taewas,
Kallis Eesti kodumaa,
Oled kord sa ohus, waewas,
Wõtkem sinna silmata:
Truudusest meil' tunnistagu
Taewa sina, määratu,
Ustawatel soowiks saagu:
„Eesti, Eesti elagu!”

Must on meie mulla pinda,
Mida higis haritud,
Must on kuub, mis Eesti rinda
Wanast juba warjanud:
Eestimaad, ta keelt ja rahwast,
Minu laul, sa ülenda,
Selle' kostku koorid wahwast':
„Eesti, Eesti ela sa!”

Walges ehtes Eesti kased
Kaunistawad kodumaad,
Puhtalt Eesti neu põsed
Roosi-ilul lehkawad.
Puhas wanemate wiisi,
Ära lõpe ial sa,
Istutades õrnu õisi:
„Eesti, Eesti ela sa!”

Sinine ja must ja walge
Ehitagu Eesti maad,
Wili-wõrsugu siin selge,
Paisugu tal täieks pead!
Waprast meelest, wenna-armust
Eesti kojad kõlagu,
Kostku taewa poole põrmust:
„Eesti, Eesti elagu!”

M. Lipp.

Amerika Eesti Ühisuse tegewus kodumaa kasuks.

HE uue riigi ehk rahwuse esimene tähtsam samm on see, et ta iseiswus ja walitsuse worm teiste suurriikide poolt makswaks on tunnistatud. Ilma selleta on awalik ja ametlik rahwaste läbikäimine peaaegu wõimata. Seda silmas pidades on Amerika Eesti Ühisus ja „Estonia” toimetus wiimased neli ehk wiis kuud aina selle sihi kätte saamiseks eeltöösi teinud.

Ehk samane samm küll pealiskaudu waadates lihtne näitab olema, on ta siiski tegelikult väga keeruline ja raske korda saata. Kes diplomatlisi tingimisi ligemalt ei tunne, sellele näitab nii, et tarwis on aga mehine märgukiri walitsusele ette panna, saadikud wälisteasjade ministeriumisse saata ja kõik on korras. Lugu on aga koguni teisite.

Eesti ratsawäe salk, kes meie kodumaa piirisi kaitseb.

Uueste alatud wabariik nagu Eestimaa, on alles täieste tundmata siin Amerikas. Ameriklane ei teagi Eesti nime, weel vähem teab ta, kes eestlased on. Ameriklane mõedab iga uut riiki ja rahwust, mida ta esimest kord kuuleb, selle mõedu puuga, millega ta Lõuna- ehk Kesk-Amerika riikide walitsusi ja rahwaid mõedab, mis ju väga loomulik on. Nii wähe nagu ameriklane Eestimaast teab, teab eestlane Amerikast. Sellega siis on siin tarwis enne selgeks teha, et eestlased haritud rahwaste järelkäijad on, et neil oma rahwusline kultura, kirjandus, ja ühiselust arusaamine on, ja et Eestimaa majandusliselt rahuloldawal seisukohal seisab. Ameriklane nõuab igast asjast ja olust kindlaid matematikalisi ja majanduslisi teateid, mille tõttu ta ise lõpuotsuse teeb. Seda meie Eesti riigimehed ja rahwa juhid weel ei tea.

Üks tähtsamatest sammudest Eesti wabariigi makswaks tunnistuseks oli täht-

sate riigi ja ühiselu juhtide tähelepanemist Eestimaa peale tõmmata ja nendele Eesti rahwa seltskondlist seisukohta piltlikult selgeks teha. Teiseks oli tarwis mõjuvates walitsuse kohtades Washingtonis, nagu senatis, kongressis, wälisteasjade ja sõja ministeriumis, ja mitmes teistes walitsuse kohtades tutwusi otsida ja poolehoidjaid leida. Selleks oli tihti tarwis mitmed kümneid isikuid näha, ja nendega olusi läbi rääkida. Ühe ainsa suure wõimumehe jutule saamine nõuab mitmed päewad ja nädalad ära, enne kui see korda läheb. Selleks kõigeks on soowitusi, tutwust ja osawust tarwis, sest üksainus eksisamm wõib kõik nurja ajada.

„Estonia” toimetusel läks tüdimata töö tõttu korda, tähtsate senati ja kongressi liikmete tähelepanemist wõita, aga sellest ei olnud weel küll. Amerika awalik arwamine pidi ühel ehk teisel teel Eestimaa poole pöördud saama. Seda on siis raske korda saata, kui selles wõimsad wastu töötajad takistusi teewad, nagu meie ettewõttes. Esiteks peame siin Wene walitsuse diplomatide ja nende agentide wastu üles astuma, kellel kõigil siin suured rahasummad ja tugewad tuttawad aitamas on, kuna meil ühtegi sarnast abi ei ole. Siis on siin enamlaste agendid teiselt poolt meid siunamas ja takistusi tegemas.

Meie wõime nüüd „Estonia” lugejatele seda sõnumit kuulutada, et meil on korda läinud suure waewa ja raskete eeltööde tõttu tähtsate Amerika riigi ja ühiselu tege- laste poole hoidmist Eesti wabariigi makswaks tunnistuseks wõita, kuid esialgu ei wõi meie nende nimesi siin kohal nimetada. Sellest räägime alles siis, kui meie oma wõidu tipule jõudnud oleme. Meie oleme nii palju Amerika walitsuse kohtade ja haridusliste institutide tähelepanemist Eesti wabariigi tulewiku peale tõmmanud, et loodetawaste warsti selle kätte saame, mis meie kätte saada tahame: Eesti wabariigi iseseiswus ja selle moraliline tugewus Amerikas.

Ühisriikide walitsusele sai ettepanek tehtud, et eestlased siin Amerikas ühineda tahawad, et oma kodumaad ja rahwast aidata, ja et nad selle tõttu kolme endise Wenemaa rahwastega ühinesid, et seda kiiremine korda saata, siis awaldas ta soowi, ligemalt selle üle teateid pärida. Wäliste asjade ajutine minister F. Polk awaldas soowi, et „Estonia” toimetaja ühes Leedu, Läti, ja Ukraina rahwaste esitajatega Washingtoni ta jutule sõidaks ja nimetas selleks kesknädala, 5. Juni kuu päewa. Wäliste asjade minister wõttis „Estonia” toimetaja väga sõbralikult ühes teiste kolme nimetatud rahwaste esitajatega wastu ja puhus enam kui tund aega nende maade ja rahwaste üle juttu, iga politilist ja ühiselulist tingimist ligemalt järele pärides.

Wälisteasjade minister — Secretary of State — oli huwitatud, kudas nimetatud neli rahwust ja nende wabariigid nüüd ühineda soowiwad, kuna teised rahwused ja riigid Europas üksteise wastu wõitlewad ja kisuwad. Sarnane sõbralik waim ja püüe näis ühisriikide walitsusele liigutaw ja uus, sellepärast siis sai igalt üksikult rahwuse esitajalt ühte ja teist järele päritud. Wäliste asjade minister tähendas, et ta Eesti rahwuslist iseseiswuse püüet austab, ja ta kõik teeb, et Eesti wabariik peatselt iseseiswaks saaks tunnistatud. Ta lubas isiklikult presidendile ühe kabelgrammi selle märgukirja sisust saata, mis „Estonia” toimetaja tale andis. Iga rahwuse esitaja rääkis iseseiswalt oma rahwa ja wabariigi kasudest, ja wäliste asjade minister lubas kõik teha, et Eesti, Leedu, Läti ja Ukraina wabariigid warsti makswaks tunnista- takse. „Ma usun kindlaste, et Eesti wabariik peatselt iseseiswaks tunnistatakse,” ütles wälisteasjade minister, „siiski on palju eeltööd ja wälis- kaasawitust tarwis, et seda korda saata.”

Lõpuks sai üleüldine märgukiri kõige nelja rahwuste keskkomitee poolt walitsu- sele ette pandud, mis järgmiselt käis:

„25. Mai kuu päewal, 1919. a., panid ühendatud Leedu, Eesti, Läti ja Ukraina rahwad suure massmeetingu Carnegie Hallis toime ja tegid ühel healel otsuseks Ühisriikide walitsust paluda, et see nimetatud rahwaste wabariikide iseseiswust kohe

makswaks tunnistaks. Et ühendatud jõul oma rahwaste ja wabariikide kasuks siin Amerikas wõimsamalt töötada, siis sai üks nelja rahwa keskkomitee New Yorki asutatud — League of Esthonians, Letts, Lithuanians and Ukrainians of America, ja selle juhatause liikmeteks said järgmised nelja rahwaste asemikud walitud: Vincent F. Jankus, Leedu rahwa esitaja, esimeheks; I. Narodny, „Estonia” toimetaja, abiesimeheks; Vladimir B. Lototsky, Ukraina ajalehe toimetaja, kirjatoometajaks; ja John J. Kalnin, Läti rahwuse esitaja, kassahoidjaks.

„Nimetatud Ühisus saadab sellega wäliteasjade ministeriumi kaudu awaliku üleskutse ja palwe Amerika walitsusele ja rahwale, et Eesti, Leedu, Läti ja Ukraina wabariigid kohe saaks makswaks tunnistatud. Need on esimesed tähtsamad katsed, et Ühisriigid wõiks Wenemaal rahu ja korda jalale seada.

„Nende nelja wabariigi ühiseluline ja haridusline seisukord on nii palju Wene-maa omast ees, et nad täieste iseendid wõiwad walitseda. Siis juhime weel tähelepanemist selle peale, et nende nelja rahwaste kodused walitsuse wiisid, ametikohad ja demokraatlikud püüded on mitmetpidi ühetaolised ja nii kõrgel seisukohal, et nad julgustatud on, neid sammusi tegema. Eesti, Leedu, Läti ja Ukraina iseseiswad wabariigid on loomulikud, elawad kindlused praeguse aja segaduste ja rahwaste wahel, mis ühelt poolt enamlaste, teiselt poolt imperialistide rusupüüded nurja saawad saatma.”

Wäliteasjade minister oli nii huwitatud selle märgukirja kui ka nelja rahwuse ühise kaastöötuse kohta, et ta lakkeste lubas kõik teha, mis ta wõimuses on, et nende demokraatliki püüdeid tuetada. Nii siis on meil õitsewad lootused. Kuid meie tegevuse raskuseks on puudulik läbikäimine Eesti walitsusega Tallinnas, sest senini ei ole meie otsekohe ühtegi kaastegewust oma wabariigi walitsuse poolt wõinud saada, kui meie kirjawahetuse Eesti Londoni saatkonnaga wälja arwame. Meie teame, et kirjawahetus praegusel ajal siit Eestimaaga peaaegu wõimatu on, sest et tsensur nende edasisaatmist takistab, iseäranis siis, kui seal politikaga tegemist on.

Seda tähele pannes nõuame meie, Amerika eestlased, tungiwalt, et Eesti wabariigi walitsus sammusi teeks, et mõjuwamalt ja wiiwimata meiega Pariisi kaudu kaasa töötada ja nimelt nii, nagu Amerika olud ja traditsioonid seda nõuawad, aga mitte, nagu see meie rahwa esitajatele teoretikalikult tarwilik näitab. Meie teame Amerika waimu ja teame seda paremine kui Eesti riigi tegelased, sellepärast kodumaalased, ulatage meile wiibimata oma käed, et siit oma kodumaa heaks mõjuwalt wõiksime kaasa aidata. Meie lootus on paari kuu jooksul Eesti wabariigi makswaks tunnistust näha, aga et seda korda saata, selleks peawad kõik rahwa kihid ja tegelased kohe ühinema, mitte üksi siin Amerikas waid igal pool üle ilma, igal pool kodumaal.

Amerika Punase Risti abi Eesti rahwale.

„Estonia” lugejad mäletawad meie teatust esimeses „Estonia” numbris, et Amerika Punase Risti Peawalitsus ühes Hooveri komisjoniga Amerika Eesti Ühiseuse palwet kuulda wõttis, et Eesti rahwale toiduainete, arstirohtude ja riietega abi anda. Et Ühisriikide walitsuse ja Punase Risti tähelepanemist Eesti rahwa kannatuste peale pöörata, siis oli tarwilik mitmed kuud enne eeltöösi teha ja mõjuwate riigimeeste poolehoidmist wõita. Tarwis oli enam kui kümne mõjuwa walitsuse liikme jutul käia ja nendele selgeks teha, kudas Eesti rahwas palja kättega, tühja kõhuga ja poolhalasti enamlaste ohwriks sai jätetud. Eesti nimi oli tundmata, Eesti püüded täieste wõerad ameriklastele. Meil oli enne tarwis usaldust wõita ja tõendus rahwa wilitsusest nähtawale kanda. See kõik tarwitas palju waewa ja eeltööd. Isegi leedulased, lätlased ja ukrainialased ei ole weel Amerika walitsuse abi saanud, nii et igal pool oli huwitust märgata, kui eestlased selle teate said, et Amerika walitsus on wal-mis Eesti rahwast aitama. Meie trükime siin kohal ühe Punase Risti peawalitsuse kirjadest, mis „Estonia” toimetajale sai saadetud:

„Austatud Isand: —

Nagu mäletate, kirjutasime meie Teile, et nii pea, kui meie Teie kirja 11. Aprilli kuu päewast kätte saime, siis pärisime kohe oma Europa komitee käest järele, mis sammusi nad Eestima kohta juba on teinud. Meie saime nüüd nende kirja 6. Maist, kus Europa komitee meile teatab, et ta Teie Eesti Ühisuse palwet kohe kuulda wõttis ja oma asemikud Eestimaale saatis, et olusi seal järeleuurida. Nad leidsid, et Eestimaal tõeste suur puudus walitses, iseäranes lõuna pool piirides, kus sõda ja bolshevikid rahwa olid paljaks riisunud. Selle uurimise tagajärg oli, et Punase Risti Europa osakond ühe Eesti abiandmise jauskonna organiseeris. Nimetatud osakond teatas meile nüüd, et abianded juba Tallinnasse ära on saadetud ja loodetawaste praegusel silmapilgul päralt on jõudnud. Ühtlasi sellega teatustati meile, et Hooveri komisjon omalt poolt toiduaineid Tallinnasse saatis, mis niisamuti päralt on jõudnud.

„Ehk see teatus küll liiga lühike ja hiline on, siiski loodame meie, et see Teie Ühisuse liikmete huwitaw on kuulda. Sellega siis on kahe miljoni dollari wäärtuses abi juba saadetud.

Austawalt, Teie,

PHILLIP L. ROSS,

Esimehe Abiline.”

Nii siis lühidalt teatades, on Amerika Eesti Ühisus oma esimese kodumaa armastuse sammu korda saatnud ja teinud, mis tal wõimalik teha oli. Nagu kuuleme, nimetawad Eesti enamlased siin Amerikas samast tegewust „mustaks” ja tagurlaseks, ja nagu näha leidub eestlasi Amerikas, kes abiandmist kodumaale häbiteoks tunnistaswad, kuna rahwa nülginine ja riisumine tarwilik uue aja „punasuse” hiiglatöö on. Amerika Eesti Ühisuse eesmärk on kaastundmust, wiisakust ja austust oma kodumaa vastu nii palju üles näidata, kui wõimalik, aga mitte rõõwimise ja tapmise waimu kaswatada, mida enamlaste juhid õpetawad.

Punase Risti Peawalitsus oma wiimases kirjas „Estonia” toimetusele, awaldab soowi, et kui Amerika Eesti Ühisus peaks tarwiliku leidma, oma asemiku Eestimaale saata, siis oleks wäga soowitaw, et see tarwilise soowituskirja Washingtonist Punase Risti Europa osakonna juhataja juurde Parisi, ligi wõtaks, nii et üks elaw side Amerika ja kodumaa eestlaste wahel sell wiisil korda saadetud saaks. See on tõeste huwitaw ja waimustaw näpunäide ja soowida on, et meie Amerika eestlased selle warsti teuks wõiks teha. Kui meil korda läks, kahe miljoni dollari eest kodumaa kannatajatele abi saada, ilma et meie selleks isiklikult suurt oleks ohwerdanud, siis ei peaks meil raske olema, ühte asemikku lähemas tulewikus Eestimaale saata, et ta meile teataks, mis waimus meie sugurahwas Amerika annetused vastu wõttis.

Amerika Eesti Ühisus tänab sellega südamest Amerika Punase Risti Peawalitsust ta lahke awituse eest Eesti rahwale, ja loota on, et kindlamad sidemed Amerika ja kodumaa eestlaste wahel elule ärkawad.

Kolm uut isewalitsust Wenemaal tousmas.

Dagu hiljemad uudised meie toimetusele teatawad, on uus hädaoht Wene- ja sellega ühes meie kodumaad ähwardamas. Eesti rahwas on kõik sõja riietes. Rahuleping, millele Ühislased sakslastega peaselt allakirjutada tahawad, on ainult ajutise sõjariistade rahu kuulutus. Europa rahwaid ähwar-

dawad uued waenupilwed. Näitab nii, nagu oleks meie sugulased ja sõbrad oma elu ilmaaegu isewalitsuste kukutamiseks ohwerdanud. Murtud rusuwalitsuste asemele on uued ilmumas, kes ähwardawad kogu Europa rahwaid uueste maha suruma hakata. Ainult õigel ajal hädaohust arusaamine ja selle vastu wõitluse wal-

mistus võib veel peasta. Veel ei ole see hilja.

Kõige esimesed hädaohud, mis meile silmi paistavad, on kolm korraga tegevusele tärganud hirmu-walitsust: 1) Kolchak ja Co.; 2) Lenin, Trotzky ja Co.; ja 3) Paderewski ja Co.; üks Siberis, teine Europa Wene-, ja kolmas Poolamaal. Põhjumõtteliselt on need kolm regimi üks ja seesama. Siin on kolm koledat kolli wagase lamba nahas, kellede eest wabadust nõudjad rahwaarmastajad igal pool üle ilma hoidma peawad, ja kellede wastu meie kohe peame kaitse abinõusi otsima. Veel paar kuud tagasi kiitlesid nad kõik oma parandusprogrammidest, veel paar kuud tagasi, kui Kolchak ja Paderewski välja kuulutasid, et nad demokraatli wabariiki ülesehitada tahawad ja et rahwa asutawad kogud peawad kokkukutsutud saama, et uusi riigi seadusi ja walitsuse wormisi luua. Nüüd on aga selgeks tulnud, et nad selle kallal seipitewad, kudas endid esiteks diktatoriteks, ja siis kuningateks kuulutada.

Weel hullemad waled lautasid Lenin ja Trotzky oma kommunistlise bolshevismusega laiale, kui nad pühas wihas hooplesid, et proletariat saab uue ajajärgu terve ilma töörahwastele tooma. Juba enam kui kuu aega tagasi hakkasid need silmakirja proletari inimamehed sala sõnumeid saatma, et tarwis on wähehaawal kommunistlisest põhjumõttest lahkuda ja kindlama keskwalitsuse juurde tulla. Meil on kaks sala kirja Trotzky ja ta abilise poolt nende Petrogradi komisariatele, kus mõlemad tungiwalt nõu annawad, et „eksproprieritud” (lihtsalt, riisitud) burshuide eraomandus, mis nüüd sowjettide juhtide ja kommissaride ehk nende agentide käes kui ühisomandus seisab, uueste era omanduseks muuta ja selle abil keskwalitsust aidata ülewal pidada. Kas saab nüüd keegi enamlane salata, et see üks nendest esimestest häbikuritegudest on, mis ükskord ometi awalikuks pidi tulema? See tähendab, rahwas sai igal pool paljaks riisutud, rahwa asutused ja pangad said paljaks riisutud, kuld ja hõbe, riided ja kalliskivid, raha ja wäärtpaberid said enamlaste

kommissaride poolt nende walitsuse ehk sowjettide nimel „exproprieritud” (riisitud), mille wastu paberi sedelikesed nende omanikkudele said antud, ja see pidi ühetaoliselt ära jaotatud saama. Mis sündis aga? Kommissarid ja sowjettide agendid, kelledest 89% juudid olid, wõtsid biljonite rublade eest Wene rahwa erawaranduse ära, pistsid ta oma tasku, ehk peitsid wäljamaale, ja kui korraga kogu Wenemaal nii puhtaks ja paljaks on röõwitud, et sealt enam midagi wõtta ei ole, siis tulewad uued saladuslised ettekirjutused keskkomitee käest, „sellega teatame, et nüüd ühisomanduse walitsuse wiis ära kautatud saab ja eraomanduse seadus makswaks saab pandud”. See tähendab, Leninil, Trotzkil ja nende kannupoistel on kõik kuld ja hõbe käes, mida lollid ja kelmid neile kanda aitasid, ja nüüd tahawad nad wana ‚burshui’ sistemi tagasi wõtta.

Meie wõime sellega awalikult kuulutada, et Wenemaal on praegu kõik enamluse programm kautatud ja walitseb seal ainult raudne Lenin, Trotzky ja Co. rusuwalitsus. Endised Wene bürokraadid ja wõimumed on juba oma äraheidetud tshinowniku mundritesse tagasi pugemas. Lenin, Trotzky ja Parwus saatsid agendid Parisi suurwürstide ja büokraatide jutule, et nende tingimisi teada saada, mis eest nad wõtaks Wene walitsuse ohjad oma kätte. Lenin, Trotzky ja nende kuriteoline trobikond on mitmed sajad miljonid rublad Wene kulda, kunst ja wäärtasju wäljamaale peitnud, ja nüüd plaanitewad nad, et ise terve nahaga wälja pugeda. Meie toimetaja rääkis isikuga, kellele ettepanek Wene endiste bürokraatide poolt Parisis tehtud sai, et ta Moskwasse Lenini juurde sõidaks ja tale täielise amnesti ja kakssada miljoni rubla kullas veel juurde maksaks, kui ta walitsuse nende kätte annaks. Et sarnane ettewõte nimetatud isikule kardetaw näitas, siis lükkas ta selle tagasi, aga kuulis, et keegi teine selle wastu wõttis. Selle eest lubati tale kordaminekul wiis miljoni rubla puhtas kullas.

Sellega siis näeme selgeste, et enamlus, millest siin Amerikas veel üks sal-

gake juutide pailapsi unistab, on ju mõne aja eest tagasi Wenemaal Lenini ja Trotzky isewalitsuse mõju all puruks ja pihuks peksetud. Waese Wene rahwa kaelas on uus isewalitsuse ike, Siberis, Europa Wene ja Poola maal. Nagu meile hiljemad, ustawad teated pajatawad, on kõik endise tsaari piina hooned politiliste wangidega täidetud ja sõja ehk sowjetide kohtud lasewad kahtlasi isikuid — see on wabadust armastajaid rewolutsionarisi tuhandete kaupa maha. Trüki, kõne ja isiklikud wabadused on ju kaua aja eest häwitatud. Trükkida võib ainult seda, mida nimetatud rusuwalitsejad armuliselt lubawad. Rahwast petetakse ehk sunnitakse wägiwallaga nende kolme rusuwalitsuste käskusi ja waleõpetusi wastu wõtma. Möödaläinud kuu jooksul tapsid enamlased Moskwas, ja seitsmes teises kesk Wenemaa linnas nelituhat streikijat töölist maha, et nad nälja ja sowjetide sunniotsuste wastu julgesid protesteerida. Kolchaki shandarmid Siberis teewad samasugust häwituse tööd omalt poolt, ilma ühegi kohtu ehk järele uurimiseta.

„Estonia” sõnumesaatja, tuntud Wene kirjanik ja kunstnik, kes kahe kuu eest alles New Yorkist kui Y.M.C.A. kirjatoimetaja Kolchaki wägede lähedusesse läks, ja keda meie ühisuse liikmed isiklikult tundsid, saatis kohutawa kirja sellest, mis ta nägi, ja hoiatab iga wabadust armastajat eestlast ja wenelast siin Amerikas Siberi demokraatlist walitsust uskuda, ja annab nõu, et ainult Amerika alamad, aga mitte teised, praegu sinna tulla wõiwad.

„Ainult seal on wähegi isiklikku ja seltskondlist wabadust, kus Amerika sõjawäed on olemas, ja seegi ainult Amerika alamatele”, kirjutab meie sõnumesaatja. „Japanlased ja prantslased on kõik paremad Siberi ärid ja mäetööstuse oma kätte rööwinud. Kolchak lihtsalt müüb Siberit teatud summa eest igale õnnelikule, kel aga raha on. Salapolitsei ja shandarmid käiwad kui hulujad hundid igal pool ümber ja kuulutawad awalikult, et aasta pärast saab Kolchak kui uus

tsaar troonile pandud. Rahwas on surumisest ja petistest tuimaks tehtud.”

Meile räägiwad meie naabrid leedulased ja ukrainalased sedasama. Paderewski Poolamaa „wabariigist”, kus mitte Poola rahwas, waid Poola mõisnikud walitsewad. Nagu teame, on ju poolakad kõik katoliku pappide ja mõisnikude pailapsed ja usuwad kinniste silmadega, mis need nendele ette puñuwad. Siis tuleb weel seda tähele panna, et suurem osa Poola mõisnikusi juba ühtlasi Saksa parunid on, ehk nad ahwiwad sakslasi järele. Poolamaal walitseb sellega möödaläinud aastasadade rüütli waim, ja Paderewski kujutab enesele hiilgawat kuninga krooni ette, mis teda warsti ootab. Kirjutas ju kord see Poola kunstnik siin Amerikas, et õiguse järele kõik Eestimaa Poolamaa külge peaks liidetud saama, sest kord oli ta Poola ülemwalitsuse all.

Eesti, Läti, Leedu ja Ukraina wabariigid on senini jõudnud endid kõiksugu rusu-usu mõtetest wabad hoida. Nendel maadel ei walitse würost ega demagog, waid rahwaste nõukogud. Nende nelja wabariikide walitsused ja sõjawäed on nüüd endid ühendama hakanud, et rahwa pühamaid püüdeid peasta. Üksikult wõiks nad murtud saada, kuna ühendus neid wõitjateks võib teha. Ühendatud Eesti, Leedu, Läti ja Ukraina wabariigid ei soowi maid ja rahwaid wõita, waid oma piirisi kaitseda ja rusujaid häwitada.

Sel kriticalisel silmapilgul ei wõi meie teist teed wõtta, kui seda, mis meie wabariiki aitab, meie rahwa wabadust kaitseb ja meile wõimalikuks teeb teiste rahwaste kõrwas edeneda ja õnne maitsta. Et seda kiiremine kätte saada ja tugewamalt kaitsta, siis peame oma demokraatliste naabritega ühinema ja ühel meelele tulewiku tarbeks tööd tegema. Sellepärast meie eestlased, leedulased, lätlased ja ukrainalased ühinegem kohe ja wiiwimata, et endid ahwardawatest hädaohtudest peasta, mis Lenin, Kolchak ja Paderewski meile plaanitsewad kaela kanda. Elagu ühendatud Eesti, Läti, Leedu ja Ukraina wabariigid!

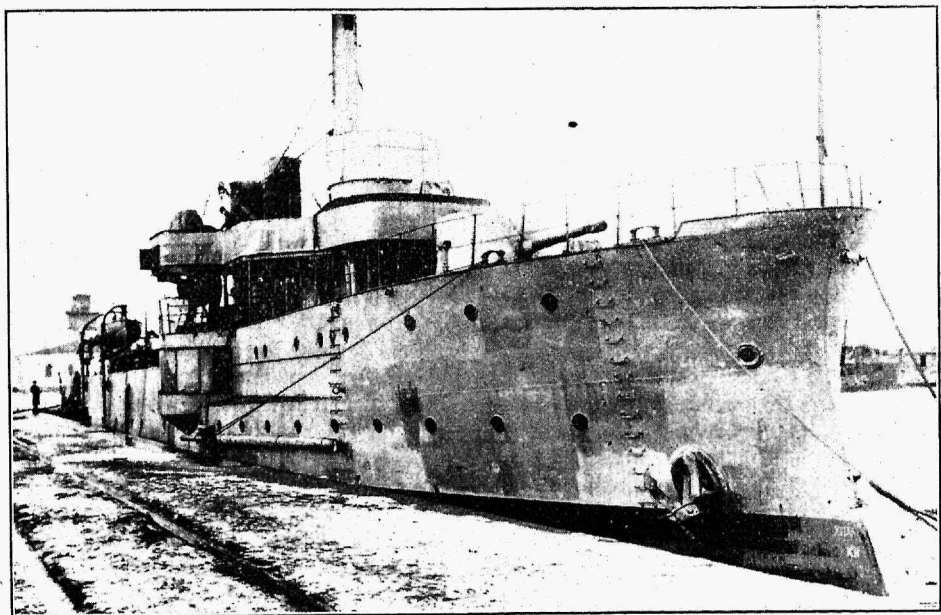
(Lõpp 67. leheküljel.)

Olud Eesti wabariigis.

(Mai kuu numbri järg.)

Minu arusaamise järele liikus kõik Eesti elu liiga pikalises taktis, liiga tasaselt ja kartlikult. Ma lugesin nägudelt, nagu oleks rahwas siin waiksese põhjamaa linnas nukruse waimuhaiguses. Isegi rääkijate heal oli murtud ja sentimentalne, kui nad üksteisega waidlewad ehk taplewad.

Ma trehwasin aga huwitawate Eesti tüüpustega kokku, kes maalt siia olid tulnud, nii ütelda päris Eesti talu poisid ja talu peremehed. Tahtmatalt sundisid nad mind maalt — taludest ja küladest — mu küsimuse wastust otsima ja nimelt, misugune on päris Eesti waim? Mu kirjatoimetaja andis nõu, et meie Tallinnast wälja

Eesti sõjalaew „LENNUK“, kes Läänemeres Eesti kaubandust kaitseb.

Tapale, Rakweresse ja wiimaks Narwa poole maale sõidame. Sellel teel nägin ma igal pool hiliseid wõitluse jälgesi, sillad rikutud, telegrahwi traadid suuremalt osalt uueste üles pandud, wärsked hauad siin ja seal. Tapal nägin suurtükkide pommituse tagajärgesi, purustatud seinasi ja aknaid, mahamurtud puid, jne. Tapa jaama juures juhtusin ühe eestlasega kokku, kes warem Amerikas oli elanud ja Pittsburgis raua töös käinud, kes nüüd siin ehituse meistri ehk selle sarnast ametit ütles pidawat. Ta hakkas mulle omas puudulises Inglis keeles enamlaste Tapale tulekut kirjeldama, millest näha wõisin, et Lenini ja Trotsky jüngrid siin erainimestega tooremalt olid ümber käinud, kui Meksiku rööwliid ja Saksa timukad Belgias. Nad olid riisunud, põletanud ja tapnud igal pool Tapa jaama ümbruses kümne ehk wiieteistkümne wersta kauguseni taludes ja külates. Ja kui ma küsisin, kes need enamlasted suuremalt osalt olid, wastas mu tuttaw: „Päris Wene plikad ja poisikesed, lätlased ja hiin-

lased ja mõned Eesti riisumise himulised punased.” Kui Eesti wabariigi sõjawägi Tapa enamlaste käest ära wõttis, siis wõttis ta rohkem kui paarsada enamlast wangi, kes suuremalt osalt lätlased ja wenelased olid. Tapal olid enamlased 18 päewa seisnud. Kohalises Wene kirikus olid nad oma koosolekuid pidanud ja rahwale mitmesuguseid broshüresi ja ajalehti wälja jaganud. Ma nägin weel suuri wirnasi sellest kirjandusest ühes wanas hoones. Nendes seletadi kõlawate sõnadega, kudas eramandust ärakautada ja tööliste wahel ära jautada. Nende mõte oli nii wilets, ja nende keel nii punane, et iga terve mõistusega isik kergeste aru sai, et siin ühe suure lolluse ja kelmusega tegemist oli. Igal pool Tapa ümbruses oli rahwas wihas enamlaste wastu ja üks wana talu eit, kelle kaks noort tütar enamlased olid ära tapnud, ähwardas ägedalt, et ta ise igal enamlasel elusalt kõri maha löikab.

Et soowitawat kirjeldust enamlaste tegewusest Tapal anda, siis tõi keegi isik mulle ühe „Teataja” wäljalõike mis järgmiselt sellest kirjutas:

Tapalt Kadrinasse tuli esialgu jala, pärast hobusega minna. Waksali pool jõge oli üks surnukeha maas. Teisel pool jõge põhja pool raudteed wõsastikus lamawad lademetena waenlase surnukehad, kaugelt üle 20. weriste kahwatanud nägudega, nagu näha meie soomusrongi ohwrid. Kaugelt Tamsalu ja mere poolt kostawad tumedad, Rakwere poolt aga selged suur-tükipaugud. Terwel 11-werstalisel teel ei tulnud mitte ühte inimest wastu. Paari maja juures silmasime mõnda üksikut isikut.

Jõudsimme Undla wallamaja juurde. Eesuks kinni, tagantuks ja seesmised ukseid lahti, mitte üht inimese hinge kuskil näha. Hoow ja kirjutaja eluruumid prahiti täis. Riided, toidunõud ja wiimane kui toiduwara kadunud. Aidauks ära lõhutud, seest kõik kadunud. Heinad lakast, umbes 200 puuda, kadunud, muist wedelewad hoowi peal, laut tühi; ainus elaw olewus on kass, kes tummalt wahib. Mesilas on kõik 15 mesipuud ära lõhutud, kärjed wälja wõetud, laiali pillatud, mesilased surnud; ka tühjad puud on lahti kistud.

Üle tee, wanas Pari kõrtsis mitte üht isikut, toad prahiti täis, sahwriuks lahti murtud, heinad ära wiidud.

Kõster on oma koha peal, palju kannatanud, kuid terve.

Ülewal Kadrina Hariduseseltsi poe ees oli hulk meie sõjamehi ja 5—6 eraisikut. Meie sõjameestel oli üks haawatud punane ree peal, kuna selle hobuse surnukeha theemaja otsas maas oli.

Nagu selgas, olid waenlase ratsanikud

Päri silla parandamist keelma tulnud, selle juures aga meie meeste tule alla sattunud.

Hariduseseltsi koolimaja hoow ja ruum on prahiti täis, koolilaste kastid ja lauad lõhutud.

Seltsimaja saalis on hobused sees olnud, ukse kõrwal seisab wäljaaetud hobuse sõnnikuhunnik. Egloni aptek on ära rüüstatud, mööblid rikutud. Waksali juures on kannatanud Saare pood. Seest poolt on rüüstatud Kadrina kirikumõis, niisama Udriku ja Undla mõisad. Wiimasesse on ka mõned pommid kukkunud.

Kadrina ümbrusest kaugemal olewad pered on wähe ehk mitte sugugi kannatanud, kartuli kuhjad paistsid terwed olewat. Rüüstajad on esimesed salgad olnud, järeltulijad on korralikumad olnud.

Walla töörahwa nõukogu on peale jõulu walitud: esimees Hugo Lubi. Nõukogu on 17 isikust koos seisnud. Muist majapidamisi on juba üle wõetud, iseäranis neist, kus omanikud ära põgenenud, kuid liginew suurtükimürin on selle tegewuse seisma pannud.

Maha on lastud Imastu metsawaht Wilu ja maata mees Wilion Kraut. Wiimase woodi alt on püss leitud.

Hobuseid on wõetud umbes 35, tahetud 50 saada, kuid muist on selle läbi peasenud, et nad wooris olid.

Wallawanema ja kirjutaja pea eest on kuulujutu järele esite 500, pärast aga 1000 marka määratud, sellepärast, et nad wallakassa ära wiinud.

Õhtul ilmusid Kadrina theemaja juurde põgenejad, kes juba tagasi läksid, ehk

küll Rakwere poolt suurtükimürin edasi kestis, kuid juba kaugemal.

Hilja õhtu sõitsime Tapale tagasi, et Tallinnast kaasa wõetud kraamid ära tuua ja uueste kodu elama asuda. Ülepea jäi sellest, mis nähtud, õudne tundmus järele.

* * *

Tarbeainete ja toidu hinnad kodumaal.

„Estonia“ toimetuse liige sai Tallinnast huvitawa kirja, mis kohutawa pildi sealsetest toiduainete ja elutarwiduste hindadest annab. Meie trükime sellest ühe osa siin järgmiselt:

„Peaks Sa teadma, kui kallid meil siin suitsud on! Üks Inglis pabeross maksab 2 rubla, Soome oma 1 rubla. Tallinnas antakse praegu pool naela leiba inimese peale ja maksab 80 kopikat nael. Kartulid müüakse wabalt, 1 rubla toop. Loomaliha nael maksab 4 kuni 5 rubla, wasika liha 3—4 rubla, sealihha 12—13 rubla, rasw 16—18 rubla nael. Rukki-jahu puud maksab 100 rubla, maa püüli jahu nael 4—5 rubla, suhkru nael 24—26 rubla, wõi nael 15—17 rubla, sibulate nael 4—5 rubla, räime nael 1.50 kopikat.

„Inimesed pole suhkrut siin ammust ajast maitseda saanud, sest kes seda nüüd osta jõuab. Veel koledam kui toidu-hinnad on saabaste ja riiete omad. Paar saapaid, näituseks, maksab 200 kuni 250 rubla; ülikond riideid 1000 rubla. Toidu ja riiete hinnad Peterburis on aga veel hullemad. Seal maksab leiwa nael 40 rubla, wõi ja suhkru nael 100 rubla, kartulid 10 rubla nael. Inimesed sööwad kartuli koori ja haganaid kui neidki veel

saada on. Hiljuti lasti Moskwas 4000 töölist maha nälja streigi pärast.

„Meil on siin palgad nüüd 15 kuni 18 rubla päewas. Aga mis see kõik aitab, kui elutarwidused veel kallimad on. Loo-dame siiski, et eestlased warsti wiletsu-sest lahti saawad, sest Eesti ja Inglis kaubalaewad on moona sisse wedamas.“

* * *

Nii siis see lühike, hiljem teade kodumaalt, mis sealt 13. Mai kuu päewal 1919. aastal saadetud ja kolme nädala jook-sul New Yorki saadetud sai. Kõrged toiduainete ja elutarwiduste hinnad, nii kui kõrged päewapalgad ei ole siis su-gugi imestawad, kui meie seda tähele pa-neme, et praegu Eesti rubla Amerika kursi järele ainult 10 centi maksab. „Es-tonia“ lugeja wõib enesele sellest ker-geste ette kujutada, kudas tõsine raha wäärtus seisab, kui meie Eesti rublad dollaritesse ümber muudame.

Eesti rubla wäärtuse tõstmine seisab kõik selles, kudas meie wabariigi walit-sus nüüd kaubanduslist läbikäimist wäl-jamaaga oskab juhtida, ja kudas ta oma koduseid olusi korraldab, et need wälja-maadele julgust annaks ärilist läbikäi-mist ja tööstuse ettewõtteid algada. Meie annaksime tungiwalt nõu, et Eesti waba-riigi walitsus Amerika Eesti Ühisusega ühineks ja kaubanduslist läbikäimist Ühisriikide suurte kaubamajadega, aga mitte nurgawõimudega seda Europas ei sobitaks. Amerika ärimees soowib sel-leks enne politilist, majanduslist ja mo-ralilist usaldust Amerika aga mitte Eu-ropa mõttes. Kudas seda korda saata, sellest kirjeldame edespidi.

Ajutise walitsuse tegewusest.

Siseministeriumisse on palju isikuid soowiawaldusi saatnud Eesti wabariigi kodakondsusesse astuda. Seaduse järele on soowiawaldusi sisse anda tarwilik kohalikkudele maakonna- ja linnawalitsustele, kes nad ette pane-wad siseministeriumi passiosakonnale.

Maanõukogu määrus kodakondsuse kohta 26. now. 1918. a. („Riigi Teataja”

nr. 4) näeb ette kodakondsusesse astu-mise asjus kaks juhtumist ja nimelt: rää-gib § 2 isikutest, kes endise Wene riigi alamluses seisnud, aga mitte wabariigi osadest pärit ei ole ega kohalikkude elanikkude nimekirjas ei seisa, kuna § 6 jutt on kõikidest teistest wäljamaalastest peale endise Wene riigi alamate.

Siseministerium kirjutab ette maa-

konna- ja linnawalitsustele mõlematel juhtumistel järgmisi nõudmisi silmas pidada.

1. Maanõukogu 26. nov. 1918. määruse § 2 alla käiwad kõik isikud, kes endise Wene riigi osadest pärit on, peale Soome-maa, kui need isikud mitte juba endise Wene riigi alamlusest teise, olgugi endise Wenemaa osades tekkinud, riigi kodakondsusesse astunud ei ole; wiimasel juhtumisel käiwad need isikud § 6 alla.

2. Kodakondsuse kindlakstegemiseks tulewad mitte ainult passid ja muud isikutunnistused tähele panna, waid ka teised dokumendid, mis isikusse puutuwad, seisuslised tunnistused, teenistuse formulärid jne.

Kahtlased juhtumised tulewad siseministeriumi administratiiv asjade peawalitsusesse saata.

3. Teadaanded wabariigi kodakondsusesse wastuwõtmise kohta, isikute poolt, kes ülewalnimetatud määruse §2 alla kuuluwad, peawad sisaldama järgmisi teateid: liig- ja risti- wõi eesnimi (kui mitu nime, siis kõik, abielu ja lesenaestel ka tüdruku põlwe liignimed), sündimise aeg, riigi kodakondsuse, perekonna seis, (abielus wõi mitte, lesk, lapsed), usk, rahvus, elukutse, warandusline seis, kaua wabariigi piirides elab, elukoht. Lapsed tulewad kõik üles anda, ka wanemad kui 18-aastased, kuigi nad wanematest lahused clawad. Abielunaise ja laste kohta peab üles andma: nimi (kui mitu nime, siis kõik, abikaasal ka tüdrukupõlwe liig-nimi) ja sündimise aeg.

4. Eelmises punktis nimetatud teadaanne tuleb siseministeriumisse saata ühes järgmiste tõendawate dokumentidega:

1) tunnistus, et soowiawaldajal tõepoo-

lest eluline huwi Eesti wabariigi piirides on ja milles see huwi seisab;

2) tunnistus, et tema ja tema perekonna elu-ülespidamine kindlustatud on;

3) tunnistus maakonna- wõi linnawalitsuse poolt, kus tema eluase on, et takistus ei ole tema wastuwõtmisele wabariigi kodakondsusesse.

5. Isikud, kes § 6-ma alla kuuluwad, peawad oma soowiawalduses needsamad teated enese perekonnaliikmete kohta andma, mis ülewal punkt 3-das isikute käest nõutakse, kes § 2-se alla käiwad.

Oma teadaandele, mis siseministeriumisse saata tuleb, peawad need isikud juurde lisama järgmised dokumendid:

1) pass wõi muu isikutunnistus;

2) tunnistus perekonna seisu kohta;

3) tunnistus soowiawaldaja ja tema perekonna eluülespidamise kindlustuse kohta;

4) tunnistus maakonna- wõi linnawalitsuse poolt, mille piirkonnas soowiawaldaja asub wõi asuda kawatseb, et takistus tema asumiseks nimetatud piirkonda ei ole, ja

5) tõendus, et vähemalt 5 aastat Eesti wabariigi piirides alaliselt on elanud.

6. Maakonna- ja linnawalitsuste asi on kõikide teadete tõelikkuse järele walwata.

7. Tõendused ja tunnistused woiwad olla kas dokumentlised wõi protokolleeritud usaldawate isikute ütelused.

8. Teadaannete pealt kodakondsusesse wastuwõtmise asjus wõetakse tempelmaksu 3 marka, iga dokumendi pealt, mis juurde lisatud 1.50 penni.

Siseministerium paneb maakonna- ja linnawalitsustele ette selles juhtnõõris äratähendatud nõudmisi kõikides kohalikkudes keeltes awalikult wälja panna.

Eesti muusika ja näitekunsti võimalus Amerikas.

Amerika on ülesleiduste, kaubandus-
lise tehnika ja tööstuse edenemise
poolest kaugel teistest maadest
ees. Mille teuks tegemise kallal europ-
lane alles oma pead murrab, seda on
ameriklane juba ammu aja eest tarvitu-
sele võtnud ja selle uudisegei ära unust-
anud. Kui Ühisriigid otsuseks tegid,
suurest ilma sõjast ihu ja hingega osa
võtta, siis ei olnud nad ennast selle
vastu põrmugi ette walmistanud. Kõik
pidi uueste plaanisetud ja tehtud saama.
Kõik see organiseerimine ja ettevalmis-
tus wõttis peaaegu aasta ära, enne kui
Ühisriigid täiel hool wõisid sõjast osa
võtta. Tehti küll nii mitmeid eksisam-
musi ja wigasi, ja wahest terve biljon
dollarisi raisati enne ära, kui kõik korda
läks. Kui siis Amerika wiimaks sõja-
walmis oli, siis käis ta igapidi kaugelt
kõigist Ühislastest ja isegi kogu waenla-
sest üle. Nagu „Estonia“ toimetajale
isiklikult tuntud kihwtiste gaaside ülem
insener polgujuht Ward wabalt jutustas,
olid Ühisriikidel gaasi pommid walmis,
mis tarwilisel korral kõik elu korraga
kõigist Saksa kindlustest ja sõjajoonelt
oleks häwitanud. Ühisriikide kiirsõjalae-
wastik paraliseeris sootumaks Saksa sub-
marinide tegewuse, ja ta lennumasinad
olid walmis Saksa linnasi ära häwitama.
Amerika walmistas wiimastel kuudel sõja
ajal enam sõjamoona ja kardetawamaid
häwituse materjalisi kui Prantsuse ja
Inglisemaa kokku, ja kaks kord nii palju
kui Saksa, Austria maad. Seda teadis
Saksa salapolitsei ja selle tõttu olid saks-
lased sunnitud rahu paluma. See tähend-
dab, Europa rahwad peawad tahes ehk
tahtmata Ühisriikidele tänu andma, nii
kaua kui ajalugu elab, et need neid häda-
ohust peastsid.

Meie wõime igalt poolt näha, et Ühis-
riigid oma tööstuse ja kaubanduse ette-
wõtetes kaugelt teistest rahwastest ees
seisawad. Kuid koguni teine pilt paistab

meile Amerika oludest kui meie kunsti
ja kirjanduse küllest nende peale waata-
me. On küll nii mõnda korda katseid teh-
tud, et Ühisriikide kunsti ja kirjanduse,
iseäranes näitekunsti maitset kõrgemale
astmele tõsta, kui ta praegu on, aga see
pole senini veel korda läinud. Siiski ei
tohi salata, et siin Amerikas ka oma jagu
kõrgeid kunsti teerajajaid ja näitekirja-
nikkusi on olnud, kes selleks igapidi oma
elu on ohwerdanud. Kuid et ühiselu ja
rahwa waimu wooleid enam peajuu kui
südame püüete tagajärjed on olnud, siis
on nad senini veel wähe edenened.

Meie tahame edespidi „Estonia“ weer-
gudel korralikult Amerika kunsti ja kir-
janduse katsetest proowisi tuua, nagu
meie ka ta ülesleidustest ja tööstusest
seda teha tahame. Meie wõtame iseära-
lise tähelepanemise alla Amerika muu-
sika ja näitekunsti edenemise katsed, mis
omast kohast huwitawad on. Amerika
muusika ja näitekunsti, kuigi ta alles
õnneküttide kammitsates waewleb, on
siiski wäga huwitaw.

Europa rahwastel on oma rahwa wana-
wara, rahwalaulud, mängud, tantsud ja
luuletused, riided, kombed ja traditionid,
mille peale meie oma kunsti ja kirjan-
duse põhjendanud oleme. Mida otsekohe-
semalt üks rahwas seda teeb, ja mida
truuwimalt ta oma rahwuse waimu sel-
lest peegeldab, seda kõrgem ja hinge
ülendawam on temast loodud kunst-tööd.

Amerika rahwa suur puudus on see, et
siin ühtegi rahwa wanawara olemas ei
ole. Indianlased ja sisserännanud kolo-
nistid, kes siia igast ilma nurgast mööda
läinud kolmesaja aasta jooksul sisse woo-
lasid, jäid üksteisele wõeraks, ja elasid
üksteisest lahus. Indianlastel oli oma
rahwusline wanawara, millest kolonistid
ei suutnud aru saada, ja mida nad oma
kulturalisest ja usulisest küllest põlga-
sid, kuna uute tingimiste all elades ja
mitmete rahwaste suguharudega segades

nad sellegi rahwuse kunstiwaimu tunde ära kautasid, mis neil kodust tulles oli. Kolme ehk nelja põlwe jooksul olid ameeriklased oma kodust ja asuwast pinnast, kunsti ja wanawara poolest nagu äraleigatud puuksad. Nad jäid kaineteks, majanduslisteks edu otsijateks ja kautasid aeg ajalt kõik peenemad tunded oma kodumaa rahwalauludest, kommetest riidetest ja traditionidest ära, mis nende esiwanematel oli olnud. Selle kõige tagajärg oli see, et ameeriklane praktiliseks ärimeheks ehk ühiselu tegelaseks muutus, kuna teised peenemad ilutunded ja rahwuslised maitseid kõik ära kadusid.

Ühisriikide elanikud jäid sellega kunsti ja kirjanduse sügawuses ja waimus Euroopa ja Asia rahwastest maha, ehk nad küll tehnikaliselt nendega ühes püüdsid käia. Peale selle leiame meie Amerika kunstis ja kirjanduses suure tehnilise tarwiduse, kuid pisikese ja puudulise algupärasuse ja hingeawalduse — spontaniety — mis loomulikult iga kunsti ja kirjanduse alus on. Amerika kunstnikud püüawad osawad ja korralikud olla, aga nad ei ole waimustawad ja äratawad. Nende tööd on kõik kunstlikud ja külmad. Nad ei liiguta meie hinge. Nagu Amerika muusika, nii on Amerika näitekunst pealiskaudse efekti otsimine, et kuulajaid ainult üks kord huwitada. Amerika nii nimetatud “ragtime” muusika, mis igal pool awalikkudes kohtades ette kantud saab, on ilma wiisita ja kokkukõlata müra, nagu seda popular tööddest näeme. Ta on suurelinna müra ja kõra järelaimamine, suurelinna rahwaskogu põrutaw ärataja ilma waimlise peensuseta. Kuid siiski on kõiges selles oma osa seda, mida meie Euroopa muusikast ja näitekunstist ei leia. Seal on oma huwitawad põhjused, mis nendele kunstidele võimalikuks teewad, tulewikus palju algupärasust pakkuda.

Et Amerika näite ja muusika kunsti tõsta, siis on selle kallal nii mitmed nooremad ameeriklased agaraste tööl. Praeguse aja tõsine ajajärk on selles iseäranes tähtjas. Kannatus ja uued tingimised on Amerika rahwa üles äratanud majandusliste ja tööstusliste püüete kõrwal

ka kunsti otsima. Amerika rahwa esteetiline — ilutundeline — maitse nõuab mõnda kümnet aastat, enne kui sinne rahwas meile järele jõuab. Selleäprast ei tohi meie mitte unustada, et meie oma kodumaa muusikast, rahwalauludest ja tantsudest elawalt osa peame wõtma. Järgmises numbris toome lühikese kirjelduse Amerika muusikast ja selle pea tegelastest, et eestlastele näidata, mis nende kohus teada ja teha on.

Teistel rahwastel on siin Amerikas oma muusikalised ja dramatiliselt seltsid, kes nende rahwaste harimiseks palju on kaasa aidanud. Meie eestlased oleme selles siin, nagu teistesgi seltskondlises elu püüetes kaugele maha jäenud. Kuigi meid Amerika ülesleidused, tööstus ja kaubandus huwitawad, ei tohi meie oma kunsti, kirjandust, muusikat ja näite- ehk tantsu kunsti ära unustada, mille poolest meie ameeriklastest loomulikult ees oleme, kuid meie ei awalda ja hari seda nii palju kui tarwis oleks. Meie wäike Eesti laulukoor wõitleb weel raskustega ja siinsete eestlaste tuimuse wastu. Soowime tungiwalt, et Amerika eestlased Amerika Eesti rahwuslise ühiseuse kõrwas ka ühe Amerika Eesti muusika ühiseuse elule kutsuks ja sellest elawalt osa wõtaks, laulusi ja näitemängusi õppides ja sistematialikult neid harides.

Amerika muusika ja näitekunst on senini ühekülgselt edenenu, ja nimelt äriliselt. Sellepärast tuleb seda tähele panna, et iga uus kunstnik, kes Amerikas omale tahab muusika ja näitekunstiga ülespidamist leida ehk nendest omale kuulsust ja rikkust otsida, peab seda täies ärilises mõttes tegema. Kunsti idealismusest ja puhtusest, abstraktlikult, nagu seda Europas leidub, ei ole siin muidugi juttu. Esiteks, peab algaljal kunstnikul raha, teiseks, äriiline osawus, kolmandaks, seltskondlik upitus, ja neljandamaks, üleüldine kuulsus olema, siis alles on tal Amerikas võimalik kuulsust ja raha teenida. Amerika kunstniku tee on wäga okkiline ja keeruline, ja meie hoiatame eestlasi kergemeelselt siia sõitmast, lootes, et siin kõik walmis on nende

ette põlwili heitma. Ei wõi ju ka ära unustada, et terve Europa ja Asia kunstnikud kuldsete lootustega New Yorki woolawad, et omale siin kariere teha. Ainult 3 protsenti kõigist nendest kunstnikkudest, kes igal aastal New Yorki tulewad omale õnne otsima, saawad oma eesmärgile, teised kõik kukuwad läbi.

Tihti tulewad Amerikasse Europa maa-de suured kunstnikud ja leiawad wähe osawõtmist; teinekord jälle tulewad päris amateurid ja teewad omale tormilise karriere. Nii näituseks, tuli siia Wenemaalt kunstlaulja Shalapin, kunstlauljanna Kuznetzova, näitlejanna Kommisarshewskaja, ja leidsid wähe tähelepanemist. Siia tuli kuulus Wene tshello kunstnik Sikora, ja hoolimata sellest, et muusika arwustajad nagu Krehbiel ja Finck teda kui muusika õpetajaks hakata. Sellewastu wõitsid Nasimova ja Pavlova silmapilkiselt Amerika wõidupärjad. Amerika wõidupärjad.

Kunst on Amerikas kas seltskondline ehk puhas äriline küsimus. Nii näituseks on kõik Metropolitan Operi ehk samasugused Aeolian ehk Carnegie Hall'ide ja Biltmore, Waldorf Astoria ehk Hotel des Artistes kontsertid New Yorki seltskonna hiilge-näited, kuhu inimesed enam endid näitama, ehk üksteist waatama, kui et nad näitekunsti ehk muusikat kuulma tulewad. Teiselt poolt on kõik popular teatrid ja vaudevillid aina ajawiite ja sugulise efekti peale põhjendatud, nii et imeks ei ole panna, et rahwa kogul nende kahe woolu all wähe wõimalust on puhast kunsti ilu tõeste maitseda, ja hinge harida.

Terve Amerika muusika ja näitekunsti kandidadid woolawad igal aastal nagu säskede parwed New Yorki, kuid suurem osa nendest langeb kõiksugu kiusatuste kammitsatesse ja sellega lõpetawad oma ihasi. New Yorki muusika ja näite asjandus on selle tõttu juudi äri-meeste küüntesse kukkunud, ja nad ei ole muud kui rikka seltskonna hiilgawaks waabatud lõbumajad.

Juhtub tihti, et wõerad New Yorki tulejad noored kunstnikud, iseäranes naesterahwad, kes sellest ei tea, kergeste

nende lõbuküttide ohwriks langewad. Ainult wäike osa nendest jaksab ennast wälja puigelda, aga nendegi tee on warsti sulutud ja nii ei jae muud nõu üle, kui kuhugile maa linna kolida ja seal uueste oma õnne katsuda. Amerika hea külg on see, et üks luhtaminek siin ei pane ühtegi musta templit isiku peale, nagu see meil kodumaal tihti sünnib. Siin on inimesel alati wõimalik uueste oma õnne katsuda, hoolimata nii mitmetest nurjaminekutest.

(Järgneb.)

Kolm isewalitsust Wenemaal tõusmas.

(Järg 60. leheküljelt.)

Eestlased, lätlased, leedulased ja ukrainalased ühinesid siin Amerikas ja nad ühinesid kodumaal. Möödaläinud 25. Mai kuu päewal lehwisid nende nelja rahwaste lipud kõrwu ja ühes koos suure Carnegie Hall'i kõnelawalt, nagu pühad wabaduse simbolid ja kutsusid kõiki nende rahwa liikmetest wabaduse palwetunnile. See oli hingeülendaw silmapilk. Selle tagajärg oli nende nelja rahwaste ühinemine ühte keskühisusesse siin Amerikas ja kodumaal.

Meil eestlastel siin Amerikas on olusi igalt poolt kergem üle waadata, kui meie sugurahwal kodumaal. Meie oleme Amerika ühiselulise politika olusi ligemalt tundma õppinud. Meie silmaring on laialisem kui kodumaalastel, ja meie politikaline arwamine selle tõttu ka küpsem, nii et meie nii mõneski tükkis omalt poolt oma suguwendadele ja õdedele praktilisemat nõu andma, ja toetuseks olema peame. Meie sõdime oma rahwa wabaduse ja iseseiswuse, aga mitte kunstliste isewalitsuste eest, nagu Kolchak, Lenin ja Paderewski seda kuulutab ja laiale lautab. Meil ei ole teist eesmärki, kui rahwa wabadus ja iseseiswus. On see kätte saadud ja kindlaks tehtud, siis on aega ligemaid detailisi läbirääkida ja maksuwaks tunnistada. Sellega siis wõidelgem isewalitsuste wastu ja aidakem wabariiki üles ehitada.

Terwisehoid.

Terwise, elu ja iluduse saladused.

Dr. Thomas Darlington.

(*Toimetuse tähendus:* Dr. Thomas Darlington oli kaheksa aastat New Yorki linna ülem Terwisehoiu kommissar ja tõstis selle ilmalinna terwisliisil olusi enam kui ükski teine Amerikas. Ta andis selle aja jooksul enam terwisehoiu uuendusi ja seadusi, kui seda enne ehk pärast tema walitsust on sündinud. Dr. Darlington on praegu Amerika Raua ja Teras Instituti ülem terwisehoiu juhataja ja siinse ülikooli prohwessor. Ühes sellega on ta ka New Yorki demokraatlise seltsi esistuja ja sõjawäe arst majori järgus. Ta on siin kaastundlikult Eesti ja Wene kasude eest walitsuse ringkondades seisnud ja teda luetakse üheks tähtsamatest Amerika teadusemeestest arstiteaduse ja ühiselu põllul.)

Kudas peame oma terwist hoidma ja elu pikendama, iseäranis siis, kui meie oma keskeasse ehk sellest üle jõuame? Meie leiame, et meil palju õppida ja tähelepanna on, kui meie ka wanaduses nooreks tahame jääda.

Esiteks, meie peame õppima, mis haiguse ja surma põhjused on ja kudas nendest endid hoida.

Teiseks, peame arstiteaduse wiimaseid leidusi ja oma keha tarwitusi igapäewases elus ligemalt tundma.

Kolmandamaks, peame tähele panema, kudas inimesed kes wanaks elasid oma noorust ja ilu hoidsid.

Selle kosutuseks leiame meie esiteks, et suurem osa haigusi were rikutud ringwoolust tärkab; haigused mis bakteriate läbi tekkiwad; haigused mis pahast toitmise ja selle ärasedimisest tõusewad; ja haigused mis soonte muutmisest tekkiwad. Kui meie ligemalt nende põhjuste peale waatame, mis inimesi peale nende keskea hauda wiivad, siis leiame et need suuremalt osalt pahast were ringwoolust ja südame tegewuse takistusest tõusewad, nii nimetatud arteriade tõbi — arterio sclerosis; selle järele tulewad haigused, mis hingamise organide ehk kopsu läbi tõusewad, ja wiimaks haigused, mida neerud sünnitawad, nagu näituseks: „Brighti“ tõbi. Siis wõiks weel wähja-

tõbe ja seedimiste organide haigusi nimetada, ja kõige wiimaks ootamata õnnetused.

Arterio-sclerosis — ehk arteriade kiwistamine on kõige tihedam wanastaja peale keskea. Üks wanasõna ütleb: „inimene on nii wana nagu ta arteriad“. Mis on aga arterio-sclerosis? Et seda põhjalikult teada, siis on tarwilik meie keha anatomiast ja wisiologiat tunda, mis were woolu kohta käiwad. Weri saab meie soontes südame kokkutõmbamise tõttu ringwoolusse sunnitud. Ta woolab esiteks läbi suurte soonte pisematesse, mis kapillariateks — capillaries — nimetatakse, ja nendest imitseb ta jälle tagasiwoolu soontesse, — veins — kes teda südamesse tagasi saadawad. See on meie keha tinutuse sistem. Siin on üks keskpump ja lukustatud torude kogu; ja seal on üks alaline ringwool, südame peksul, mis 70 kuni 80 korda minutis tuksub ja iialgi ei seisa sündimisest kuni surmani. Wältaw tegewus. Nagu masin, nii saab ta töötades paremaks, jookseb kergemine ja ilma hõerumata. Kui ta aga ülemäära jooksuma sunnitud saab, siis kulub ta warsti ja masin on rikutud.

Üleüldiselt, arteriad on torukesed mis mitmest lihaste kihtidest on ehitatud. Seal on peenikene alus-lihas, üks jämedam kesklihas ja wiimaks nahake, mis teda katab. Arterio-sclerosis on lihtsalt kesklihas põletik, mille läbi toru seinad paksu jätisega kaetud saawad. Kesklihas saab aegamööda rikutud ja kaswab paksuks. Et nüüd arteriad kitsamaks jääwad, siis woolab weri nende läbi seda wiletsamalt ja aeglasemalt. Nende muutumine on kõige suurem meie 35 ja 50 eluaasta wahel. Süda pressib werd endist moodi läbi soonte, aga sooned ei anna tarwilist ruumi, ja sealt see tüli algab. Weri ei woola kiirest küllalt ja süda hakkab selle läbi raskusi tundma.

Süda katsub küll ennast soonte awaruse järele muuta, aga asjata.

Harukordadel saavad arteriate seinad lubjase jätisega kaetud, mis soonte seinasi loomulises kokkutõmbamises ja väljatõukamises takistab. See teeb aeg ajalt woolule takistust ja wiimaks lõhkeb soon ehk süda. Iuhtub see peaaigus, siis nimetatakse seda rabanduseks — apoplexy.

Lihaskõhmis arteriat katab ei ole meie tahtmise woli all. Ta töötab ilma tahtmata. Erkude sistem kontroleerib nende tegewust, kes selleks iseäraliste ila-lihas-te — glands — läbi sunnitud saawad, ja kes omast kohast neerude ja kaela ila-lihastega ühenduses seisawad. Ärituse ehk ehmatus korral saadawad need ühe wedeliku, mis „adrenalin” kutsutakse, wälja. See tõmbab lihased kohe kokku ja selle tõttu kahwatame meie kohe ära. Punastamine on koguni ümberpööratud protsess. Teiste sõnadega, meie waimline meeleliigutus awaldab suurt mõju meie were ringwoolu peale. Wiha, kurbtus, ehmatus — kõik mõjuwad südame tuksu-mise peale. Meie were ringwoolu muutmise peapõhjused on tihti waimlised.

Selle kõrwal on ka kihwtitawad põhjused, mis meie bakteriate läbi saame. Wäga tihti omandame kõikõugu bakteri-aid wäljast poolt, kes meie were wiimati ärakihwtitawad ja see rikub siis arteriate seinasi.

Suurem osa sisemisi haigusid tekiwad bakteriate läbi, keda meie kas wäljast-poolt pärime, ehk oma enese kehas wal-mistame. Nii näituseks on koopsupõletik, tiisikus, influenza, bakteriate tõbed. Brighti haigus on were ärakihwtitamise tagajärg neerude läbi, nagu ka suurem osa kõhu paiseid on.

Kudas tulewad need idud ja kihwti-lised produktid meie kehasse? Suuremalt osalt meie suu ja nina läbi. Kudas? Bakteria pueb meie suhu tolmu teel, mustade käte läbi, paha söögimaterjali läbi, ehk ta tuleb hingates meie kopsusse. Nii wiisi omandame meie neid ja nende kihwtisi. Nad hakkawad meie kurku, ninasse ehk hammaste külge, kust nad kõhtu lähewad.

Lühike aeg tagasi arwasid suurem osa

arstisi, et näärmed — tonsils — paljude haiguste sünnitajad on. Selle wastu tõendasid Metchnikoff ja ta järelkäijad, et parasoolikas peahaiguste ja wanaduse pesa on. Wiimaste aastate X kiirete järeleuurimised tegid tõeks, et hambad suuremalt osalt paljude haiguste sünnitajad ja loomulise were ringwoolu takistajad on.

Head hambad mängiwad elus suurt rolli, niihästi inimese wäljanägemises, kui ka ta seedimise tegewuses. Wiimases tegewuses aitab sülg toitu hammaste kaudu seediwamaks teha. Hambad wõiwad palju haigusi sünnitada, milleks mäda ehk paha igeme luu põhjuseks wõib olla. Mitmed haigused millede põhjused senini tumedad olid, on nüüd nähtawasti leitud, et nad pahadest hammastest tekiwad. Mitmed luuwalud — rheumatismus — ergutõbed, ja organilised haigused tõusewad aina hammastest. Üks hiljuti trükitud arstline ajakiri näitab, et enam kui kolmkümmend haigust hammastest tekiwad.

Nagu ma ütlesin, on suu paljude haiguste hallikas. Olgugi, et hambad tihti ei mädane, ja et sagedaste bakteriad ja kihwtid otsekohe sellest ei tule, siiski wõiwad nad meie organismusesse mitmel süüta wiisil ilmuda, kus nad sõõdud toidu soolikates ärarikuwad ja nii nimetatud „ise-kihwtituse — auto-intoxication” sünnitawad. Pahad hambad peawad suust ära häwitatud saama, kuna suud peab harjaga puhastama. Werewaesus — ane-mia — on tihti pahade hammaste tagajärg.

Üks pahematest haigustest on kopsupõletik ja tiisikus, mis mõlemad külgehakkamise tõttu tekiwad. Tihti algawad nad lihtsast nohust ehk külmetamisest, mis loomulikult myud ei ole, kui nimetatud haiguste eelkäijad. Inimesed ei pruugi sugugi karta, nagu oleks need tõbed parandamatad. Aga parem on, kui nende külgehakkamise eest ennast hoitakse. Meie soowitame, et igauks arsti siis tarwitaks, kui ta weel terve on, aga mitte siis, kui juba haigus teda maha on mürdnud.

Kõhu haigused tulewad enamasti kõik

wõereti toitmise, kas liiga palju ehk liiga vähesest söömisest. Mõned söögid on toitwad, aga kui nad weresse lähewad, siis sünnitawad nad seal kihwtisi. Suuremalt osalt on raskete seediwate toitudega liig rohke kõhu täitmine kõige suurem haiguste sünnitaja. Tihti oleks pool sellest, mis inimesed ära sööwad küll, et neid terwisliselt toita.

Liig rohke söömine takistab südame tegewust, sest ta ei anna sellele küllalt ruumi, et loomulikult tuksuda. Osalt takistab ta meie kopsu loomulikult hingamast. Rohke söömisega ühes käib ka liialdane raswa kogumine. Raswased inimesed peaksid vähem leiba, kartulid ja suhkurt sööma ja enam oma keha harjutama.

Mitmel mehel on wiisiks, ainult kaks korda päewas süüa, ehk jälle korratumat söögiaga pidada. See on niisama halb, nagu liig söömine. Teised sööwad liiga kiireste, lueward ja on äritatud söögi juures. Ma annan tungiwalt nõu, et igaüks söögi juures nagu kirikus, waikne ja rõemus oleks. Sellel on suur mõju kõhu peale. „Inimesed ei sure, waid nad surmawad iseendid,” ütlesid wanad roomlased. Sel ütelusel on palju õigust. Nagu meie sistemlikult sööma peame, nii peame ka sistemlikult puhkama.

Inimesed puhkawad waleste, nimelt et nad külasse lähewad ja klubides ehk seltskonnas lõbu ja ajawiidet otsiwad. See on aga tihti suurem tegewus kui lihtne töö. Meie peaksime nii puhkama, et meie täieste rahulikud oleme ja aina waikselt aega mööda saadame. Ühes puhkamisega on ka tähtis magamine, mida meie iialgi hooletusesse jätta ei tohi.

Üks pahematest hooletustest terwise kohta on vähene wee joomine. Wee joomine on terwisele üli tähtis. Wesi aitab toitu ära sulatada ja weresse kanda. Wesi aitab halbasi produktisi kehast kiireste wälja kanda, ja annab organismusele materjali uusi ära tarwitatud jagusi ülesehitada. Inimesed peaks päewas seitse klaasi täit wett ära jooma, suwel sooja ilmaga weel rohkem.

Joomise kõrwal tähtis on sage weega

keha pesemine, võimalikult üle walamine, ehk nõnda nimetatud “showers”. Esiteks annab see meie erkudele ärituse läbi wärskuse, teiseks wõtab keha palju niiskust naha läbi sisse. Weega üle walamine kiirendab meie kehaproduktide wahetust, wäljaheidet ja temperatuuri muutmist. Ühtlasi wähen dab see naha higitsemist ja suurendab sisemiste erkude tegewust. Pesemine annab wäsinud kehale tihti uue jõu ja wigastele erkudele terwise.

Kui meie inimesi tähele paneme, kes wanaks on elanud ja selle juures nooreks jäänud, siis näeme, et nad kõik parajuses elanud ja suurt hoolt oma keha ja waimu terwise eest on kannud. Elu looduses ja terwislistes tingimistes, tarwilises töös ja puhkuses hoiab ilu ja noorust kauem alal kui tormiline linna elu. Selle juures ei pea meie unustama, et waimlised mõjud palju suuremad meie nooruse ja ilu alalhoidmise peale on kui seda inimesed arwawad.

Ma annan siin lühidalt kümme terwisehoiu pea käsku „Estonia” lugejatele:

1. Hoiä oma suu kinni kui sa hingad ja kui sa wihane oled!
2. Joo parajat külma wett toidu wõtmise ajal ja peale selle.
3. Pese keha iga päew, kui võimalik üle walades — “showers”!
4. Söö aeglaselt ja kainelt. Tee söögi-aeg pidulikuku palwetunniks!
5. Ära lue ega tööta sööma ajal!
6. Harjuta keha iga päew ja tõmba sügawaste hinge, aga ära wäsita ennast iial liiga!
7. Tee kümme tundi tööd, puhka kaheksa ja ülejääw osa ajast anna lõbus tuseks!
8. Hoiä omal alati rahuline meel! Rahulolek on pikk iga.
9. Ära unusta iial ainustki jagu oma kehast! Otsi arstiabi kui weel terve oled, aga mitte alles siis, kui haigeks jäed!
10. Pea iga asjas parajust! Isegi woorus saab tooruseks, kui temaga liialdatakse.

Awalik üleskutse Amerika rahwale, ja kongressi ja senati liikmetele.

Teisipäewa õhtal, 27. Mail 1919, kogusid Ukraina rahwamaja saali Eesti, Leedu, Ukraina ja Läti Ühisuste, seltside ja ajalehtede esitajad nõupidamisele, et ühisel jõul siin Amerika ajakirjanduses ja walitsuse juures oma rahwaste kasuks ja kaitseks mõjuwalt töötada. Pikemate waieluste järele tuli koosolek otsusele, ühte nelja rahwa ühisust ja kesk-komiteed siin Amerikas walida. Waliitud said: Vincent F. Jankus, esimeheks, ja Leedu rahwa esitajaks; I. Narodny, abiesimehiks, ja Eesti rahwa esitajaks; Vladimir B. Lototsky, kirjatöimetajaks, ja Ukraina rahwa esitajaks, ja John J. Kalnin, kassahoidjaks, ja Läti rahwa esitajaks. Nimetatud Nelja Rahwa Kesk-komitee — League of Esthonians, Lithuanians, Letts and Ukrainians of America — Amerika E. L. U. Ühisuse esimene samm on awalik üleskutse Amerika rahwale, ja kongressi ja senati liikmetele, mis järgmiselt käib:

„Amerika Rahwas, Kongressi ja Senati Liikmed:

Teie wärawate peale koputawad mahajäetud Eesti, Leedu, Läti ja Ukraina rahwad. Tulge ja aidake meid meie wabaduse ja iseseiswuse uksi awada. Sõda tigidete wälliste ja äraandlikkude sisemiste waenlaste wastu on meie elu ja hinge wälja kurnanud.

Teie teate ehk alles wõrdlemisi wähle meie wendade ja õdede kangelase tegudest ja kannatustest kodumaal. Meie noored wabariigid ja nende kaitsjad wäed on waprasti kõik imperialistilised ja enamised kallaletungimised luhta saatnud. Nad murdsid jäedawalt kõiksugu rusuwalituse katsed. Meie olme wahetpidamata wabamõttelise rahwawalituse eest wõeldnud, nagu seda kord Ühisriigide tegid. Siiski oleme meie wõrdlemisi wähle wälisse ilma kaastundmust ja osawõtmist leidnud.

On ju tõsi, et meie wiimase sõja mõjul enam kannatasime kui Belgia, Prantsuse, Poola ja Serbia maad. Meie kodud said sakslaste ja enamlaste poolt paljaks riisutud, ja nüüd plaanitawad Saksa ja Wene õnnelikud meid uueste riisuma ja rõhuma hakata. Poola ja Saksa junkrud ja Wene bürokraadid on walmis meid uueste orjaitsetesse siduma.

Ehk küll mõõdalaiitud sõda Saksa, Austria ja Wene isewalitsusi murdis, leidub siiski tuhandeid wõimuküttisi, kes walmis on, meie rahwaid uueste allarusuma. Surnukehade ja werega kactud murupinna all peitawad põletis ained, mis igal silmapilgul wõiwad lõkendawateks leekideks muuta, pea ühes, pea teises pette-kumas. Meie ei usu Kolchaki, Paderewski, Lenini ja Eberti mesisõnu. Nende meelitawate lubamiste all peitawad hädaohlikud ähwardused.

Ainsamad rahwameelsed walitsused, mis senini endiste Wene waremete peale elule on tärkanud ja healeanumusega kogu rahwa poolt walitud said, on Eesti, Leedu, Läti ja Ukraina wabariigid. Kuna korratus ja rusuwõimu tarwitamine alles igal pool meie wabariikide umber walitewad, on täielik rahu ja kord meie kodumaadel.

Eesti, Leedu, Ukraina ja Läti wabariigid said täieste nendes põhjusemõtetes elule kutsutud, mida President Wilson ja Ühislased praegusel rahukongressil makswaks tunnistasid. Meie wabariigid on rahwa tahtmise ja rahwa heale wabad awalused. Meie rahwad ei ahnitse wõeraid maid ja warandusi, waid nõuawad seda, mille peal nad ju aastasajad on elutsenud. Meie nõuame oma rahwa ajaloolisi õigusi.

Meie, eestlased, leedulased, ukrainialased ja lätlased oleme läbisegi enam kui Wene rahwas haritud, sest meie keskel on 90 küni 100% kes lugeda ja kirjutada oskawad. Meil on oma rahwuslised kombed, keel, kirjandused, kunstid ja wanawara, mis Wene, Saksa ja Poola omadest täiest lahku läheb. Meie oleme wanade kultura rahwaste järeלקייגד. Wabaduse püüded ja demokraatilised mõtted olid meie esivanemate ühiselu alused. Meie esivanemad olid wabad ja õpetasid wennasust, kui weel teised Europa rahwad alles pimeduse unes magasid.

Siis tuleb see tähele panna, et meie wäsimatalt Ühislaste riidades wõitlesime ja ühistele paleustele oma wara ja noore so ohwerdasime. Meie peatsime kogu Europa enamluse ja imperialismuse hädaohust. Sellepärast nõuame meie, et Teie ja Ühislased meie ühendatud healt kuulete.

Ühisriigid on jugo-slavlased, böömlased ja poolakad iseseiswateks rahwasteks tunnistanud, sellest hoolimata, et nende walitsused küll ainult paberi peal elutsewad, ja on suuremelselt nendele igapäidi abi annud. Meie püüded ja nõudmised on aga senini siin wähle tähelepanemist leidnud.

Seda silmas pidades, et meie rahwast siin Amerikas enam kui kolm miljoni ja Europas enam kui kuuskümmend miljoni on, ja et meie wabariigid enam maad katawad, kui Saksa ja Prantsuse riigid, siis oleme meie eestlased, leedulased, ukrainialased ja lätlased tarwilikuks arwanud, endid siin Amerikas üheks tugewaks nelja rahwa ühisuseks ühendada, et sellega oma rahwusliste kasude ja edenemise eest ühisel jõul wõidelda, ja tuleme nüüd selle awaliku üleskutsega teie ukse ette, et teie meid nii kaugele tuetaksite, et Ühisriikide walitsus meie wabariikisi kodumaal iseseiswaks tunnistaks ja nendele sedasama ainelist ja waimlist abi annaks, mis ta teistele noortele wabariikidele annud on.

Senini ei ole Eesti, Leedu, Ukraina ja Läti rahwad ühtegi nähtawat osawõtmise awaldust siinse wabariigi poolt saanud. Üks pihutäis enamlasi, kes siit rewolutsiooni algul Saksa rahaga Wenemaale sõitsid ja nüüd seal enamlasi juhiwad on ainult wiha ja waenu Amerika rahwa wastu külwanud. Kõik need miljonid, mida Ühisriigid Wenemaale lahkeste laenasid, said Wene tshinownikute poolt siin meeletumalt läbi löödud ja meie rahwad ei ole nendest ühtegi tulu tunnud.

Meie Amerika Eesti, Leedu, Ukraina ja Läti Ühisuse Kesk-komitee kutsub teid sellega tungiwalt üles meid aitama seda kätte saada, mis meie õigus ja kohus on. Teie abi selles mõttes meile on teistpidi abi teile enestele, sest sellega näitate teie üles, et Amerika tõeste wabadust ja demokraatliisi paleusi juhib. Mida kiiremalt teie meie Eesti, Leedu, Ukraina ja Läti wabariikisi aitate makswaks tunnistada, seda waremalt peastate teie endid ja rahuarmastajaid ilma rahwaid hirmu ja wõimuwalitsuse ähwardustest.

Meie üleskutse on tungiw ja kiire. Selle täidesaatmisega wõib Amerika rahwas kõike seda kangelase- ja suurmeelt uueste ülesnäidata, mida ta ju nii tihti minewikus õiguse, wabaduse ja hariduse kättesaamiseks korda on saatnud. Meie lõpetame oma üleskutse kuulsa Amerika luuletaja ütelsega: „Kui meie püüded langewad, siis langeb isegi Jumal!”

LEAGUE OF ESTHONIANS, LITHUANIANS, UKRANIANS
AND LETTS OF AMERICA.

Vincent F. Jankus, *Esimees*,
I. Narodny, *Esimehc abi*,
Vladimir B. Lototsky, *Kirjatöimetaja*,
John J. Kalnin, *Kassahoidja*.

Eesti politika, ühiselu, kaubanduse, kunsti, kirjanduse ja
teadusline kuukiri

„ESTONIA“

Ilmub Amerika Eesti ühisuse kulul

New Yorkis

aprilli kuust peale korralikult iga kuu keskel.

„ESTONIA“, kui Amerika Eesti ühisuse healekandja saab erapooletuid poliitilisi teateid meie isiklikude sõnumisaatjate käest ja üleüldise ringwaate Eesti ajalehtedest kokkuvõttes ilmutama.

„ESTONIA“ paneb suurt rõhku selle peale, et Eesti rahwa wabadust ja iseseiswust siit uuest ilmast jõudu mööda tuetada. Selles mõttes töötades seisab „Estonia“ toimetuse sihikindlalt ja wabas mõttes Eesti wabariigi walitsuse selja taga. Meie usume rahwa enamuse wõimu, rahwa demokraatlise omawalitsuse ja Eesti wabariigi tulewiku sisse. Selles mõttes ei taha meie ühtegi parteid, waid kogu rahwast ja rahwa walitsust tuetada. „Estonia“ tahab erapooletu edu, tõe ja wabaduse healekandja olla.

„ESTONIA“ saab korralikult päewapiltisi ja ilustusi trükkima, nagu jõud ja ruum seda lubab.

„ESTONIA“ toimetusele on tähtsamad Amerika ühiselu, kaubanduse, teaduse ja kunsti mehed lahkeste oma kaastööd lubanud, nagu Hudson Maxim, Dr. Charles P. Steinmetz, Edwin Maikham, Thomas Edison ja mitmed teised.

„ESTONIA“ awaldab tulewases numbris tähtsaid kirjatöösi Amerika kunsti ja tööstuse kohta. Meie tahame kõigest jõust kaasa töötada, et lähemat kaubanduslist ja ühiselulist läbikäimist Eestimaa ja ühisriikide wahel kaswatada ja hoida.

„ESTONIA“ hind ettetellimisel on \$3.00 aastas, ehk 25 centi üksik number toimetusest ise ära, wiies. Amerika ja kodumaa eestlased, tuetage oma ainsamat kuukirja rohkete ettetellimistega!

„ESTONIA“ toimetuse, 364 East 50. uulitsal, New Yorkis, on ühtlasi ka teadete kontor, laewasõidu ja seadusliku nõuandmise äri.

„ESTONIA“ toimetaja konetunnid on kesknädala ja laupäewa õhtatel kell 6-est kuni 8-ni.

Jäeme rohketele ja waimustawale osawõtmist lootma.

I. Narodny, „Estonia“ wastutaw toimetaja.

P. Pelberg, kassahoidja.

P. A. Pabstel, kirjatoimetaja.

Johanna Hobiger, asjaajaja.

„ESTONIA“ kontor:

364 East 50th Street, New York City.

(Tähendus: I. Narodny on endise „Edu“ toimetaja, New York World, New York American ja Musical America kaastööline.)

.....

Amerika eestlased, tellige omale!

**Eesti Wabariigi Kaartiga
Postkaartid**

(wärowitrukkis)

mis Amerika Eesti ühisuse kulul ilmusid, on nüüd „Estonia“ toimetusest saada. Soowime, et kõik Amerika eestlased neid nüüd kohe omale kirjawahetuseks telliks.

Eesti wabariigi kaartiga postkaartide tarwitus on tähtjas isamaa armastuse tundmuse awaldus igale Amerika eestlasele.

Tellige kohe ja soowitage ka oma sõbradele tellimiseks.

Hind: 100 kaarti \$3; 25 kaarti \$1.

Postiga kodu kätte saates.

Tellimise adress:

ESTHONIAN PUBLISHING CO.

364 East 50th Street, New York, N. Y.

.....

